

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLAM FELSEFESİ BİLİM DALI

AHLAK FELSEFESİ AÇISINDAN MUSAHİPLİK

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN
Doç. Dr. İsmail ERDOĞAN

HAZIRLAYAN
Çiğdem ARSLAN

ELAZIĞ -2012

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLAM FELSEFESİ BİLİM DALI

AHLAK FELSEFESİ AÇISINDAN MUSAHİPLİK

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN

Doç. Dr. İsmail ERDOĞAN

HAZIRLAYAN

Çiğdem ARSLAN

Jürimiz .../.../2012 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. Doç. Dr. İsmail ERDOĞAN
2. Doç. Dr. Mehmet ATALAN
3. Yrd. Doç. Dr. Enver DEMİRPOLAT
- 4.
- 5.

F.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ..... Tarih ve.....sayılı kararıyla bu seminerin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Enver ÇAKAR
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Ahlak Felsefesi Açısından Musahiplik

Çiğdem ARSLAN

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

İslam Felsefesi Bilim Dalı

2012, Elazığ; Sayfa: VI + 50

Yapılan bu çalışmanın ana temasını Alevi inancında önemli bir kurum olarak görülen musahiplik oluşturmaktadır.

Araştırmamızda musahipliğin İslamiyet öncesi Araplardaki hılf kavramı ile arasındaki benzerliklere vurgu yapılarak daha sonra hangi etkenlerden dolayı bu kuruma ihtiyaç duyulduğuna ve nasıl ortaya çıktığına değinilmiştir. Bu kavram ahlaki açıdan değerlendirilip, etigin bir takım kavramları ile ilişkilendirilerek, sosyal mekanizmayı sağlamadaki işlevi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Musahiplik, Hılf, Alevi, Cem, Ahlak.

ABSTRACT

Master Thesis

Musahiplik For Ethics

Çiğdem ARSLAN

The University of Firat

Social Sciences Institution

Philosophy and Religion Sciences Division

Islam Philosophy Department

2012, Elazığ; Page: VI + 50

The main theme of this study made musahiplik which has been seen as an important institution in Alevi belief.

Our study has been accentuated similarities between Hilf related to Arabic before Islamic religion and musahiplik, after that has needed factors which is due to this institution and how it came about due to factors mentioned. This concept can be evaluated morally, related to a number of concepts of ethics, and function on providing social mechanism.

Keywords: Musahiplik, Hilf, Alevi, Cem, Morality.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR	V
ÖNSÖZ	VI
GİRİŞ	1
ALEVİLİK NEDİR?	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ALEVİLİĞE AİT BİR KAVRAM OLARAK MUSAHIPLİK	10
1.1. İslâmiyet Öncesi Araplarda Musahiplik	11
1.1.1. Musahiplikten Önceki Kurum Olan Hılf.....	11
1.1.2. Hılf İle Musahipliğin Karşılaştırılması	13
1.2.Tarihsel Süreç İçerisinde Musahiplik	14
1.3. Alevilikte Musahiplik Nedir?	19
1.3.1. Alevilikte Musahipliğin Önemi.....	24
1.3.2. Musahip Olmanın Koşulları	26
1.3.3. Musahiplikte Düşkünlük ve Musahiplerin Birbirlerine Karşı Sorumlulukları .	27
1.3.4. Kim Kiminle Musahip Olur?	30
1.3.5. Kirvelik İle Musahipliğin Bağdaştığı Noktalar.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

2. AHLAK FELSEFESİ AÇISINDAN MUSAHIPLİK	34
2.1. Ahlak.....	34
2.2. Ahlak Felsefesi (Etik)	35
2.3. Musahipliğin Ahlaki Temeli	36
SONUÇ	45
BİBLİYOGRAFYA	47
ÖZGEÇMİŞ	50

KISALTMALAR

age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
ags	: Adı geçen sözlük
bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
DABF	: Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu
Der.	: Derleyen
Ens.	: Enstitüsü
Hz.	: Hazreti
İSAM	: İslâm Araştırmaları Merkezi
s.	: sayfa
sh.	: sayfaları arası
ŞKSDBK	: Şahkulu Sultan Dergâhı Bilim Kurulu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
ty.	: Tarih yok

ÖNSÖZ

“Ahlak Felsefesi Açısından Musahiplik” adlı çalışmamızda asıl hedef musahipliği ilk oluşum sürecinden, günümüze kadar geçen zaman dilimi içerisinde ele alıp, ahlak felsefesi ile karşılaştırmaktır. Alevi kültüründe önemli bir yeri olan musahipliğin; kavram olarak neyi ifade ettiği, neden böyle bir kuruma ihtiyaç duyulduğu, ilk olarak ne zaman ortaya çıktığı ve tarihsel süreç içerisinde hangi kavramlarla özdeş tutulduğu hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır. Musahiplik ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığı zaman, ilk ortaya çıktığı zaman dilimindeki kaynakların yetersizliği çalışmanın alanını sınırlandırmıştır.

Aleviliğin temel kavramlarından biri olan musahiplik nedir, ilk ortaya çıktığı andan itibaren yalnızca Aleviliğe mi atfedilmiştir; musahipliğin arka perdesinde neler vardır, neden böyle bir kuruma ihtiyaç duyulmuştur? gibi sorular böyle bir araştırma yapmamıza neden olmuştur.

Yapılan bu çalışma bir giriş, iki bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde Alevilik hakkında kısa bir bilgi verilerek, Aleviliğe ait bazı kavramların ne olduğu açıklanmaya çalışılmıştır.

Birinci bölümde; musahipliğin ne olduğu, İslâmiyet öncesi Araplarda hılfın ne olduğu, musahiplik ile hılfın karşılaştırılması ve musahiplik kavlinin nasıl gerçekleştirildiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde ise, ahlak ve ahlak felsefesi hakkında bilgi verilip, ahlak felsefesinin bazı temel kavramları ile musahiplik kurumu ilişkilendirilmiştir. Sonuç kısmında ise genel bir değerlendirmeye yer verilmiştir.

Çalışmamda maddi-manevi yardımlarını esirgemeyen aileme, kaynak temin etme noktasında bana yardımcı olan Elazığ Anadolu Alevi Bektaşî Kültürünü Tanıtma Yayma Derneği ve TDV İSAM Araştırma Kütüphanesi yetkililerine teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmanın ortaya çıkmasında emeği bulunan hocalarım, başta danışman hocam Doç. Dr. İsmail ERDOĞAN’a, fikir alışverişinde bulunduğum Doç. Dr. Mehmet ATALAN’a, Yrd. Doç. Dr. Enver DEMİRPOLAT’a, Yrd. Doç. Dr. Mehmet YAZICI’yave Feti DÖNMEZ’e şükranlarımı sunarım.

GİRİŞ

ALEVİLİK NEDİR?

Alevilik, inanç ve ibadetleri bakımından Anadolu coğrafyasındaki birçok kişinin teolojik açıdan dinsel inancını oluşturmaktadır. Arapça bir kavram olan Alevi kelimesi, çoğul olarak “Aleviyye, Aleviyyûn”¹ kavramlarına karşılık gelirken, Ali’yi seven, ona bağlı olan, onun taraftarı, ona ait ve onun soyundan gelen anlamlarını içerir.² “Alevilik: Allah’a kul, Hz. Muhammed Mustafa’ya ümmet, İmam Ali’ye talip olan, Ehl-i Beyt’i seven ve İmam Hüseyin yolundan giden topluluğun kabul edip benimsediği inanç biçimidir.”³ Bu inancı kendi yaşamında hayata geçiren kişi ise Alevidir.

Aleviliğin ilk oluşum süreci Selçuklu dönemine tekabül etmiş olsa da asıl varoluşları Osmanlı döneminde gerçekleşmiştir. Dini ve etnik olarak Aleviliğin ortaya çıkması ise tahminen 16. yüzyıldır.⁴ Duman, “Aleviliğin sistemli bir inanç haline gelmesi, 16. Yüzyılda Şah İsmail’le başladığı”⁵ni ifade etmiştir. Alevilik adı altında kimlik bulması ise 19. yüzyılın ikinci yarısıdır.⁶

Anadolu Aleviliğine bakıldığında X. Yüzyıldan itibaren Türklerin İslam dinine girişiyle filizlenip heterojen özellikleri içerisinde barındıran olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçebe ve yarı göçebe yaşayan Türkmen boylarının birtakım olay ve olgulardan etkilenmesiyle ortaya çıkıp gelişme göstermiştir.

Moğol istilasını ile beraber Türkmenlerin İran ve Horasan üzerinden Anadolu’ya göç etmesiyle beraber, süreç içerisinde Alevilik farklı isimler adı altında kendisini göstererek günümüze kadar gelmiştir.⁷ Mesela “Türk ve Batılı araştırmacılar arasında 19. asırdan itibaren Anadolu ve Balkanlarda yaşayan önceleri Kızılbaş, Işıklar,

---

¹ Cenksu Üçer, *Tokat Yöresinde Geleneksel Alevilik*, Ankara, 2005, s. 35.

² Mehmed Kırkinci, *Alevilik Nedir?*, İstanbul, 2009, s.21.

³ İbrahim Arslanoğlu, “Cibali Ocağı Dedesi ve Taliplerinin Alevilikle İlgili Görüşleri”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 1999, cilt: VI, sayı: 12, <http://tasavvufkitap.com/i/uploads/677616cibali-ocagi-dedesi-ve-taliplerinin-alevilikle-ilgili-gorusleri.pdf>.

⁴ Necdet Subaşı, *Alevi Modernleşmesi Sırrı Fâş Eylemek*, Ankara, 2005, sh. 18-23.

⁵ M. Zeki Duman, “Heterodoksi Bir İnanç Olarak Alevilik”, *ZfWT Vol. 3*, No. 1, 2011, s. 196, <http://www.diewelt-dertuerken.de/index.php/ZfWT/article/viewFile/202/duman>

⁶ SARIKAYA, M. Saffet, “Ahilik Kültürünün Aleviliğe Yansıyan Boyutları”, *Ahilik ve El Sanatları Sempozyumu*, 10 Ekim 2000, Antalya, <http://www.msaffets.com/wp-content/uploads/Antsemp.pdf>.

⁷ Harun Yıldız, *Anadolu Aleviliği Amasya Yöresi Bağlamında Bir İnceleme*, Ankara, 2004, s. 243.

Abdallar, Torlaklar, Hurufiler, daha genel anlamda da Kalenderî ve Bektaşî adıyla bilinen dini-mistik topluluklar için yaygın bir kullanım kazanmıştır.”⁸ Bunun yanı sıra Caferiye, Galiye, İsna, Aşeriyye, Zeydiye, Müellihe, ve ‘tenasuh, hulûl ve ibaha’ inancına sahip etnik gruplar da Alevilik üst kavramı içerisinde ele alınmıştır.

Tarihsel süreç açısından Aleviliğin üç ayrı dönem geçirdiği görülmektedir. Birincisi ilk oluşum ve tarih içerisindeki gelişimini gösteren Kızılbaşlıktır. İkincisi Kızılbaşlık döneminde yaşadığı sıkıntılardan kendini soyutlayıp heterodoks ve senkretik özellikleri barındıran kitlenin taşıdığı Alevilik dönemidir. Üçüncüsü ise Aleviliğin modernize karşısında üretmiş oldukları konumlardır. Türkiye Alevileri doğuş olarak Erdebil Ocağına bağlı olduklarından özellikle Kızılbaş olarak da bilinmektedirler.⁹

Kızılbaş “Türk tarihinde kırmızı börk veya başlık giyen bütün Türkmen boylarına verilen bir isimdir.”¹⁰ Osmanlı kaynaklarında ise Kızılbaş, ‘Safevi devletini destekleyen Türkler’ manasını taşır iken daha sonra ortaya çıkan isyanlardan dolayı ‘devlete karşı gelen dinsizler’ manası yüklenmiştir. Bu nedenle de Aleviler 19. yüzyıla kadar Kızılbaş ismi ile anılırken, Kızılbaş’a pejoratif mananın yüklenilmesi ve Kızılbaşlık tanımlanmasında ki bazı grupların aşağılamaları söz konusu olması¹¹ 19. yüzyılın sonlarından itibaren Kızılbaş yerine Alevi kavramının kullanılmasına neden olmuştur.¹²

Alevi inancının temelini daha çok gelenek ve görenekler oluşturduğundan, Alevilerin inancına ait bilgiler ya söylenen deyişlerden ya da bire bir görüşmelerden öğrenilmektedir. Bu açıdan bakıldığında Aleviliğin, dinî-sosyal bir grup özelliği taşıyarak, varlığını devam ettiren bir halk İslamı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.¹³

Alevilik ile ilgili yapılan araştırmalarda bilimsel formasyon eksikliğinden dolayı varolan kaynakların tam manasıyla bilinmemesi, objektif yerine subjektif bir bakış açısının sergilenmesi ve metod hatası gibi etkenlerden dolayı Alevi inanç ve ibadetleri konusunda yeterli bilgi ve donanıma sahip olunamamıştır.¹⁴ Alevi kavramına

⁸ Sönmez Kutlu, *Alevilik – Bektaşilik Yazıları (Aleviliğin Yazılı Kaynakları/ Buyruk, Tezkire-i Şeyh Safi)*, Ankara, 2008, s.16.

⁹ Subaşı, *age*, sh. 17-22.

¹⁰ Yıldız, *age*, s. 18.

¹¹ Subaşı, *age*, s. 22.

¹² Yıldız, *age*, sh. 18-20.

¹³ Subaşı, *age*, s. 28.

¹⁴ Yıldız, *age*, s. 12.

siyasi bir anlamın yüklenmesi anlam karmaşasına zemin hazırlayıp evrensel bir tanımlama yapılmasını engellemiştir.¹⁵

Alevilik ile ilgili yazılı kaynakların yetersiz olması, kaynakların azlığı ve bazı yazarların Alevilik kavramını kendilerince betimlemeleri, Aleviliğin doğru anlaşılmasını etkilemiştir. Aleviliğin sistematik bir hale gelmemesi, bu inanca ait kavramların nesnel olmayan sembollerle ifade edilmesini kolaylaştırıp, süreç içerisinde kendisini afişe etme şansından yoksun edilerek gizlemek zorunda bırakılmıştır.¹⁶ Alevilik ile ilgili ritüellerin yanlış ifade edilmesi¹⁷ ve kapalı bir toplum anlayışını benimsemiş olmaları diğer zümrelerin Aleviliği tanımlayıp anlamasını güçleştirmiştir.¹⁸

Ortaya atılan tartışmalar ekseninde Aleviliğin tanımlanması konusundaki bu sorunların temelinde yazılı kültürden ziyade çoğunlukla sözlü kültüre dayanmış olması etken olmaktadır.¹⁹ Genel itibariyle yapılan değerlendirilmelere bakıldığında Aleviliğin tasavvufî yolla günümüze ulaşması, onun izahında, din, mezhep ve tarikat olduğu anlayışını değil heterodoksi ve laik bir kültür olabileceği savını öne çıkarmaktadır.²⁰

1. Aleviliğin Özellikleri

Aleviler; musahiplik, düşkünlük, endogami, ikrar ve cem ayini gibi kurum ve pratikler sayesinde varlığını koruyarak idame ettirmişlerdir.²¹ Bu çerçevede bakıldığında birtakım özellikleri bünyesinde barındırdığına dikkat çekilmektedir.

Aleviliğin en temel özelliği Hz. Ali soyundan olmaya önem veren bir kimlik olmasıdır.²² Günümüz Alevilerin özelliklerinde, Alevilerin Hz. Ali'ye, On iki İmam'a ve Ehl-i Beyt'e olan bağlılıklarına dokunulmaz iken, asıl önemli olan İslam'ın zahiri yönünden ziyade batını yönüdür. Oruç, zekât, hac ve özellikle de namaz farklı bir biçimde uygulanmaya çalışılmıştır. Namaz beş vakitle sınırlandırılmamış, geniş bir zaman dilimine yayılmıştır. Çünkü Allah'ın, nefes alındığı her an hatırlanması

¹⁵ Üçer, *age*, sh. 35-39.

¹⁶ Subaşı, *age*, s. 35.

¹⁷ Mehmet Yazıcı, *Alevilik – Alevi Deyişlerinin ve Gülbanglarının Sosyolojik Analizi*, İstanbul, 2011, s.50.

¹⁸ Yıldız, *age*, s. 243.

¹⁹ Duman, *agm*, sh. 192-198.

²⁰ Subaşı, *age*, s. 18.

²¹ Üçer, *agm*, s. 51.

²² Birol Azar, "Benzerlik ve Farklılıklar Ekseninde Alevi Bektaşî İnançları Üzerine Bir Değerlendirme", *İlahiyat Dergisi* 10: 2, Elazığ, 2005, s. 82.

gerektiği inancı hakim iken, O'na ulaşmak için zikir ya da evrâda ihtiyaç olmayıp, bunun ancak aşk, ikrar ve inâbe ile mümkün olacağına inanılmıştır.²³

Günümüz Alevileri Kur'an'da belirtilen Ramazan orucu yerine Kerbelâ Şehitleri için Muharrem ayında Matem Orucu tutmaktadırlar. Zekât ise yılın belli dönemlerinde dini yönden kendilerine rehberlik eden dedeye 'çıralık' adı altında bir miktar ücret ödenerek yerine getirilir. İbadet için camiye değil, cem evlerini kullanarak burada 'semah' adı verilen ibadeti icra ederler.²⁴

Alevilikte iman esaslarına inanılsa da Hz. Ali'ye, çocuklarına ve Ehl-i Beyt'esufi bir bağlılık söz konusudur. Ayrıca Allah-Muhammed-Ali üçlemesi (Üçler) önemli bir yer tutmaktadır.²⁵

Alevilik gizliliği temel alan, soya bağlı olup sonradan kazanılmayan bir inançtır. Soy önemli olduğundan kişi, babasının bağlı olduğu ocağın talibidir. Aleviliğin en önemli ayırt edici özelliği soya bağlılık²⁶ olduğundan, temelde endogami evlilik baz alınmıştır. Bu durum da Aleviliğin genişleyip yaygınlaşmasını engelleyen bir etmen olarak ortaya çıkmıştır. Bu tür evliliğin başat olmasının nedeni olarak, onlarla diğer zümreler arasındaki sınırın var olup, azınlık olarak nitelendirilmelerinden kaynaklandığı öne sürülmektedir.²⁷

2. Aleviliğe Ait Bazı Temel Kavramlar

Her inanç, düşünce, fikir ve görüşün belli başlı temel kavramları vardır. Aleviliğin de kendine ait birçok kavramı bulunmaktadır. Ancak biz bu kavramların tamamı yerine, konumuz olan musahipliği anlamamıza yardımcı olacağını düşündüğümüz bazı kavramları zikretmekle yetineceğiz.

2.1. Üçler, Beşler, Yediler

Alevilikte üçler; Allah-Muhammed-Ali'dir. Allah, Muhammed, Ali üçlemesi "Zat Nübüvvet, Velâyet"²⁸ olarak da anılmaktadır.

²³ Ethem RûhiFığlalı, *Türkiye'de Alevilik Bektâşilik*, Ankara, 1994, s. 216.

²⁴ DUMAN,*agm*, s. 200.

²⁵ Duman,*agm*,sh. 200-202.

²⁶ Azar *agm*, s. 83.

²⁷ Subaşı, *age*, s. 27.

²⁸ Haydar Kaya, *Musahiplik*, İstanbul, 1989, s. 65.

Beşler ise Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'dir. Beşler, Ehl-i Beyt mensupları olduğundan, Aleviliğin temel dayanağını Ehl-i Beyt'e bağlılık oluşturmaktadır.²⁹

Alevi inanç geleneğinin günümüze aktarılıp benimsenmesi halk ozanları tarafından gerçekleştirildiğinden bu halk ozanlarına 'Yediler' denilmektedir. Bunlar; Seyyid Nesimi (1369 – 1417), Şah Hatayî (Şah İsmail) (1487 – 1524), Fuzulî (1504 – 1556), Yeminî (15. yy – 16. yy), Viranî (16. yy), Pir sultan Abdal (16. yy), Kul Himmet (16.yy)'dir³⁰.

2.2. Tercüman, Gülbenk, Dem, Talip, Hû, Ser Çeşme, Çerağ, Görgü, Yol, Mürebbi

Tercüman: Genel anlamda çeviri manasını taşıırken, Alevi inancında ise özellikle taliplerin bir hizmete başlamadan önce söylemiş oldukları dua ve sözlere verilen isimdir.³¹

Gülbenk: Alevi Pirlince okunmuş olan ses, deyiş ve dualardır. Gülbenk en fazla cem törenlerinde halkın ana dilinde dede tarafından okunmaktadır. Okunan bu dualar pirlere tarafından hazırlanmış, uzun bir geçmişe sahip oldukları rivayet edilmektedir.³²

Dem: Kişinin, içinde bulunmuş olduğu manevi ânı anlayıp aşkla yıkanarak, olgunlaşıp demlenmesidir.³³

Talip: Alevi inancı ile ilgili bilgileri öğrenmeyi talep edip, ikrar vermek isteyen kişidir.³⁴ Talip olma arzusunu ömrünün sonuna kadar isteyen kişiye 'Âşık' denilmektedir. Talibin içi-dışı bir olup, kadına karşı hürmet eden olmalıdır.³⁵

Hû: Allah, Tanrı, Rab, Hak anlamlarında kullanılan ibadet kelimesidir.³⁶

Ser çeşme: 'Ser' baş, 'çeşme' ise suyu ifade ettiğinden 'suyun başı' anlamını taşıırken Hünkâr Hacı Bektaş Veli'ye ithafen "yolun menbal ve tüm evliyaların önderi, başı"³⁷ olarak da kullanılmaktadır.

²⁹ İbrahim Arslanoğlu, "Alevilikte Temel İnanç Unsurları ve Pratikler", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2001, cilt: VII, sayı: 20, http://www.turkmensitesi.com/alevilikte_temel_inanc_unsurlari.html.

³⁰ Savaşçı, *Alevi*, <http://www.belgeler.com/blg/2tzt/temel-kavramlar>.

³¹ DABF Bağlı Kurul, *Alevi-Bektaşî İnançının Esasları*, Danimarka, 2008., s. 85.

³² DABF Bağlı Kurul, *age*, sh. 58-85.

³³ Adil Ali Atalay Vakıdoğlu, *Buyruk*, İstanbul, 2004, s. 432.

³⁴ Arslanoğlu, *Alevilikte*, http://www.turkmensitesi.com/alevilikte_temel_inanc_unsurlari.html.

³⁵ Bedri Noyan, *Bektaşîlik Alevilik Nedir*, Ankara, 1987, sh. 63-64.

³⁶ DABF Bağlı Kurul, *age*, s. 80.

Çerağ: Cem törenlerinde, bulunulan ortamı aydınlatmak amacıyla kullanılan mum, kandil ifadesini taşımaktadır.³⁸ Çerağ, Tanrı'nın nurunu, bilimini ifade etmektedir.

Görgü: Alevi inancında, pirin önderliğinde taliplerin sorgularının yapılarak aklanmalarıdır.³⁹

Yol: Alevi inancındaki zümreler arasında görülen yerel farklılıklara 'sürek' ya da 'yol' denilmektedir.⁴⁰

Mürebbi: Mürebbi; Alevi cemaati tarafından belirlenmiş olup, dede olmadığına onun yerine bakan kişidir.⁴¹

2.3. Semah, Kırklar, Buyruk, Dört Kapı Kırk Makam, Düşkünlük, Rehber

Semah: Kadın ve erkeklerin saz ve söz eşliğinde, Allah aşkı için yaptıkları dönme hareketleridir.⁴² Bir başka tanıma göre semah: "Seyirlik bir oyun değil kutsal olarak görülen hareketler bütünüdür."⁴³ İlahi bir aşk olarak görüldüğünden dolayı semah dönülürken "Seyir için olmaya, Hak İçin Ola, Hak İçin Ola"⁴⁴ denilerek Allah'a çağrılır.

Kırklar: Kırklar Meclisi, Alevi inancına mensup olanlar için derin ve sembolik anlamları olan ritüelin adıdır. Cem törenlerinin ve semahın çıkış noktası; Hz. Muhammed'in miraçtan dönerken 'Kırklar' ismi verilen meclise gelerek, onlarla olan diyaloguna dayanmaktadır. Bu olay, yapılan her cem ayininde anılarak, yeniden yaşanmış gibi olunur.

Buyruk: Alevi inancında; inanç ritüelleri, gelenek, görenek, etik ve ibadetin belirlenmesi ile uyulması gereken kuralları yayımlayan kitaplardır. Genel kabul gören İmam Cafer-i Sadık Buyruğudur.⁴⁵

Dört Kapı Kırk Makam: Aleviliğin temel ahlak kurallarını '4 Kapı 40 Makam' oluşturmaktadır. Dört kapı ve bu kapıların her birine bağlı on makam bulunmaktadır.⁴⁶ Dört kapı kişinin naiflikten erginliğe kadar geçen zamanını bildirmektedir. Bu zaman

³⁷ Fığlalı, *Türkiye'de...*, s. 306.

³⁸ Vakidoğlu, *age*, s.431.

³⁹ Vakidoğlu, *age*, s.440.

⁴⁰ Fığlalı, *Türkiye'de...*, s. 308.

⁴¹ Subaşı, *age*, s. 44.

⁴² Vakidoğlu, *age*, s.457.

⁴³ DABF Bağlı Kurul, *age*, s.61.

⁴⁴ DABF Bağlı Kurul, *age*, s.61.

⁴⁵ Vakidoğlu, *age*, s.428.

⁴⁶ DABF Bağlı Kurul, *age*, s.16.

dilimi sonucunda gaye ‘insan-ı kâmil’, ‘üstün insan’ olmaktadır.⁴⁷ Kişiyi hamlıktan kurtararak, olgun hale gelmesini sağlar. Erginliğe ulaşma ise ancak dört kapıdan sırası ile geçmekle gerçekleşir.⁴⁸

Düşkünlük: İkrarlı olan kişinin, Alevilik inancıyla örtüşmeyen birtakım davranışlarda bulunup belirlenmiş olan normların çiğnenmesiyle toplum tarafından cezalandırılmasıdır. Düşkünlük suç-ceza ikilemine dayandığından işlenen suça göre ceza uygulanır. Verilen bu ceza ile düşkün (suçu işleyen kişi) toplumdan dışlanır.⁴⁹

Rehber: Alevilik yoluna talip olan yetişkinlere, adap ve erkânı göstererek, onları eğiten kişidir.⁵⁰ Zat’ın rehberliğe seçilmesi; Dede ‘kimler rehber olabilir?’ sorusunu sormasıyla aday(lar) çıkınca, dede aday(lar)ı inceleyerek, hangisinin bu görevi hakkıyla üstleneceğinin kanısına vararak rehberi seçer.⁵¹

2.4. İkrar, Cem, Ehl-i Beyt, Erkân

İkrar: İkrar; Alevi inancının temelini oluşturan el-dil-bel üçlemesine sahip olacağına dair söz vermektir. Kişi ikrarını cem töreninde pirin huzurunda verir. Aleviliğin ‘demirden leblebi, ateşten gömlek’e benzetilmesinden dolayı ikrar vermenin kişinin hayatının son bulmasına kadar yaptırımları olan zor bir eylem olduğu söylenir. Bu nedenle ikrar verildiği zaman ‘Gelme gelme, dönme dönme, gelenin malı, dönenin canı’ tümcesi söylenerek, ikrar vermek isteyen kişiye bu yolun zor bir süreç olduğu anlatılarak ikrardan dönülemeyeceği ifade edilir.⁵²

Cem: Arapça’da cemaat, topluluk, toplama manasını taşırken, Farsça’da birleşmek, birlik manalarına gelmektedir.⁵³ Alevilerin dede yönetiminde bir araya gelerek, yüz yüze ve can cana Tanrı’ya iman etmeleridir. Cem, ibadetin yanı sıra ‘topluluğun bir araya gelip kaynaşması, varolan değişik problemlerin burada çözüme

⁴⁷ Doğan Kaplan, *Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik*, Ankara, 2010, s. 213.

⁴⁸ M. Yaman, *Alevilik, İnanç – Edep – Erkân*, İstanbul, 2004, s.293.

⁴⁹ Arslanoğlu, *Cibali*, <http://tasavvufkitap.com/i/uploads/677616cibali-ocagi-dedesi-ve-taliplerinin-alevilikle-ilgili-gorusleri.pdf>.

⁵⁰ Arslanoğlu, *Cibali*, <http://tasavvufkitap.com/i/uploads/677616cibali-ocagi-dedesi-ve-taliplerinin-alevilikle-ilgili-gorusleri.pdf>.

⁵¹ Arslanoğlu, *Alevilikte*, http://www.turkmensitesi.com/alevilikte_temel_inanc_unsurlari.html.

⁵² <http://www.aleviforum.com/showthread.php?t=2057>

⁵³ DABF Bağlı Kurul, *age*, s.32.

kavuşturulması ve bu şekilde sosyal dayanışmanın sağlanması gibi önemli”⁵⁴ bir işleve sahiptir. Cem’e katılabilmek için ikrarlı olma şartı vardır.⁵⁵

Ehl-i Beyt: Hz. Muhammed’in ev halkı manasında kullanılmaktadır. Alevilere göre Ehl-i Beyt’in temeli Beşlerdir (Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin). Ancak zamanla On İki İmamları da kapsamıştır. Hz. Muhammed’in soyunu içine alan kişiler olduğundan dolayı, Ehl-i Beyt Alevi inancında önemli bir yer tutmaktadır. “Alevilerin Ehl-i Beyt sevgisi ve bağlılığını ortaya koyma biçimi olan tevella (Ehl-i Beyt’i ve dostlarını sevmek, onlara ‘rahmet’ okumak) ve teberra (Ehl-i Beyt’in düşmanlarını sevmemek, sevmeyenlere tavır almak, ‘lanet’ okumak) Aleviliğin temel esaslarından biri olarak kabul edilmektedir.”⁵⁶

Erkân: Alevi inancına ait kurallar olup, her cemin kendine has rükünlerine erkân denilmektedir.⁵⁷ Erkan; “1. Cem ayini 2. Tarikat ulularının koyduğu ilke, kural ve törenler bütünü 3. Erkan çubuğu (tarik) 4. On iki İmamın kırklar ceminde ifa ettikleri hizmetler”⁵⁸ anlamlarını da taşımaktadır. Ayrıca cem törenlerinde belirli bir sırayla hizmetler olarak da anılmaktadır⁵⁹.

Erkan genel itibariyle;

1.Hizmet Görme Erkânı: Canların her perşembeyi cumaya bağlayan gecede yapılan genel amaçlı cem törenidir. Yapılan bu erkânda amaç Allah’a ibadet edip, şükranlarını sunmaktır.

2.Musahiplik Erkânı: Musahip olmak isteyen kişiler için düzenlenmiş erkândır. Musahiplik erkânı kişinin hayatı boyunca sadece bir defaya mahsus yapılmaktadır. Ancak Bulgaristan Alevilerinde musahiplerden birinin ölümü üzerine kişi başka bireyle musahip olabilmektedir.⁶⁰

3.Görgü Erkânı: Musahip olmak isteyen adayların Rehber tarafından Pir’e bildirilmesi üzerine, Pir’in, adayların bir yıl içerisinde yaptıklarını sorgulamak amacıyla düzenlenen erkândır.

⁵⁴ Yıldız, *age*, s. 246.

⁵⁵ Arslanoğlu, *Cibali*, , <http://tasavvufkitap.com/i/uploads/677616cibali-ocagi-dedesi-ve-taliplerinin-alevîlikle-ilgili-gorusleri.pdf>.

⁵⁶ Yazıcı, *age*, s. 221.

⁵⁷ Savaşçı, *Alevi...*, s. 10.

⁵⁸ Arslanoğlu, *Cibali*, , <http://tasavvufkitap.com/i/uploads/677616cibali-ocagi-dedesi-ve-taliplerinin-alevîlikle-ilgili-gorusleri.pdf>.

⁵⁹ Arslanoğlu, *Cibali*, , <http://tasavvufkitap.com/i/uploads/677616cibali-ocagi-dedesi-ve-taliplerinin-alevîlikle-ilgili-gorusleri.pdf>.

⁶⁰ Ali Seyman, *Balkanlar’ da Alevi Bektaşilik*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006, s.136.

4.Düşkünlik Erkânı: Alevi inancında belirlenmiş olan kuralların ihlal edilmesi ile suç işleyen talibin yargıldığı erkândır.⁶¹

---

⁶¹ H. Kaya, *age*, s.86-87.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ALEVİLİĞE AİT BİR KAVRAM OLARAK MUSAHIPLİK

Aleviliğin temel kavramlarından olan musahiplik, başlangıçta muahad yani sözleşme kelimesi ile de ifade edilmekteydi. Ancak zamanla musahip terimi muahad terimini geride bırakmıştır.

Arapça mufaale vezninden, ismi fail olan musahip kavramı, aynı vezninden gelen muahid kavramıyla eş anlamlı bir şekilde kullanılmıştır. Arapça muahid anlamına gelen bu sözcüğe, Türkçe de ise musahip denilmiştir. Safeviler dönemine kadar muâhad olarak ifade edilen bu kavram, bu dönemden sonra musahip olarak telaffuz edilmeye başlanmıştır. Musahip; birbirlerine maddi-manevi açıdan yardımlarda bulunup⁶², koruyup kollayan, sahip çıkan, sohbette bulunan, paylaşan⁶³ ve dini bir temsilci önünde ikrar vermek⁶⁴ anlamlarına gelmektedir. Ayrıca yol kardeşliği, ahiret kardeşliği ve kefil ifadelerinde tekabül etmektedir⁶⁵. İslam dini içinde bu anlamları taşırken, farklı zaman dilimlerinde ‘muahid, ahidleşen, kardeşlik kuran’ olarak anılmasına karşın, Anadolu Türkleri arasında musahip olarak ifade edilmiştir.

Türkler eskiden savaşa gittikleri zaman kendilerine yol arkadaşı belirlemişler. Yol arkadaşının yaşamını yitirmesi sonucu, kendisi geride kalanlara bakmayı kabul edermiş. Bu duruma zamanla inanç öğelerinin de eklenmesi ile yol arkadaşlığı, yol kardeşliğine bürünmüştür. Bu şekilde musahiplikte; kanı kanımdan, canı canımdan, ruhu ruhumdan ilkesi ile hareket edilmiştir.⁶⁶

Birtakım kaynaklara bakıldığında, musahiplik aynı zamanda İslâm kardeşliği olarak da kabul edilmiştir. Oysa HucurâtSûresi'nin 10. ayetine baktığımız zaman bu iki kavramın farklı anlamları ifade ettiği görülmektedir.

“Müminler ancak kardeşirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah’a karşı gelmekten sakının ki size merhamet edilsin.”⁶⁷

“Eğer inananlardan iki grup birbirleriyle savaşılırsa aralarını düzeltin. Eğer biri ötekine karşı haddi aşarsa, Allah’ın buyruğuna dönünceye kadar haddi aşan tarafa

⁶² <http://www.hbvdergisi.gazi.edu.tr/ui/dergiler/12-115-138.pdf>, s. 7.

⁶³ http://www.alevi.dk/ALEVILIK/Alevilik.htm#_Toc216544344 .

⁶⁴ Seyman, *age*, s. 136.

⁶⁵ http://www.hbvdergisi.gazi.edu.tr/ui/dergiler/59_20110818115948.pdf.

⁶⁶ Geniş bilgi için bkz. <http://www.hbvdergisi.gazi.edu.tr/ui/dergiler/20-33-134.pdf>,

⁶⁷ Hucurât; 49 /10.

karşı savaşın. Eğer (Allah'ın emrine) dönerse, artık aralarını adaletle düzeltin ve (onlara) adaletli davranın. Çünkü Allah, adaletli davrananları sever.”⁶⁸

“Ayette iki kardeşin (din kardeşin) arasının bir üçüncü din kardeşi tarafından düzeltilmesi emredilmektedir. Ayetin hükmünde görülüyor ki dindeki kardeşlik geneldir. Tüm Müminler aynı dini kabul etmeleri nedeniyle kardeşirler. Kısa tanımı ile din kardeşidirler. Bu kardeşlik iki kişiden fazla Mümin’i kapsamaktadır.”⁶⁹

Oysa “Enfal suresi ile emredilen kardeşlik (Muâhâd yani Musahiblik) ise tamamen farklı anlam ifade etmektedir. Her şeyden önce yalnızca iki Müslüman arasında kurulan yeminleşme bağıdır. Hucurât Suresi’nde gösterilen din kardeşliğinde ise yeminleşme bağı koşulu bulunmamaktadır. Bu nedenle Musahibliğin kuralları ve taşıdığı anlamı Hucurât Suresi’nde bildirilen kardeşlikten farklıdır. İçeriği ve taşıdığı anlam bakımından farklı olduğu için; musahiplik, genel İslam kardeşliği olarak kabul edilmez. Eylem ve içeriği farklı olan bu ilâhiahidleşmeye musahiplik veya Hicretteki adıyla muâhâd demek”⁷⁰ daha uygun olacaktır.

Enfal Suresi’nde ifade edilen musahiplik: Reşit olan iki erkek Müslümanın, birbirleri ile anlaşmaları sonucu dini bir temsilci önünde yeminleşmeleridir. Bu yeminleşme ile kardeşlik bağı kurulmuş olur. Dolayısı ile İslâm kardeşliği ile musahiplikte bahsedilen kardeşlik farklı anlamlara gelmektedir.

1.1. İslâmiyet Öncesi Araplarda Musahiplik

Bazı iddialara göre musahipliğin temeli olarak hılf kurumu gösterilmektedir. Ancak bizim yapığımız araştırmalara göre hılf ile musahiplik farklı kurumlardır. Bu sebeple hılf kavramı hakkında bilgi vermekte yarar görüyoruz.

1.1.1. Musahiplikten Önceki Kurum Olan Hılf

İslamiyet öncesi Arabistan yarımadasındaki Arap toplumuna baktığımız zaman ahlaki bir çöküntü içerisinde oldukları görülmektedir. Güçlü olanlar, güçsüzleri egemenlikleri altına alıp sömürmüşlerdir. Ahlakın yok olduğunu ifade etmek sanırım yerinde bir tespit olacaktır; çünkü bu dönemde bazı kadınlar, eşlerinden ayrılarak karşlarına çıkan her erkekle birlikte olmuşlardır. Bu birliktelikler sonucu dünyaya gelen çocuğun babasını seçme hakkı kadına verilmiştir. Kadın çocuğun babası olarak

⁶⁸ Hucurât; 49 / 9.

⁶⁹ H. Kaya, *age*, s. 10.

⁷⁰ H. Kaya, *age*, s. 10.

kimi tayin ederse, o, gayri meşru çocuğun babası kabul edilirdi. Hatta o dönemdeki bazı yoksul Araplar daha da çirkinleşerek, eşlerini evlerine gelen misafirlerine peşkeş çekmişlerdir. Dibe vurmuş bu ahlak sistemi, en çok kadınları etkilemiştir; çünkü bazı Araplar, kız çocuklarının yaşamasını istemeyip, dünyaya gelen kız bebeklerini diri diri toprağa gömerek öldürmüşlerdir.

Çöken ahlak ile birlikte; güven, sadakat ve bağlılık gibi kavramlardan bahsetmek elbette imkânsız hale gelmiştir. Dolayısı ile de bu kavramları hayata geçirmek için akrabalık ilişkileri kurulmaya başlanmıştır. Oluşturulmak istenen akrabalık ilişkileri, daha çok kız alıp verme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Kabileler arası yapılan bu tür evliliklerle bazı kabileler akraba olmuştur. Dolayısı ile bu akrabalıklar sayesinde, birbirlerine zarar vermekten kaçınmışlardır.⁷¹

Araplarda kız alıp verme şeklinde kurulan akrabalık dışında, bir de ‘hılf’ ismini verdikleri kardeşlik bağı kurma geleneği bulunmaktaydı. Bu yolla oluşturulan akrabalık, kız alıp verme şeklinde kurulmuş olan akrabalıktan daha üstün sayılıyordu. Hılf; özel bir tören sonucu karşılıklı yemin ettikten sonra, dost ya da kardeş olmak, bir kavim arasında yapılan ahid anlamlarına gelirken, aynı zamanda “ahd ve samimiyet üzere olan dostluğa ve sadakate”⁷² de işaret etmektedir.

Araplardaki hılf töreni şu şekilde olmaktadır: “Yemin ederek dostluk kurmak isteyen Araplar, Kâbe’de toplanırlar. Putların başında bulunan baş kâhin tarafından içinde güzel kokulu sıvı bir madde bulunan toprak çanak tutulurdu. Yemin edecek olan kişiler, baş kâhinin emrine uyarak; ellerini, kokulu sıvı dolu toprak çanağa daldırırlardı. Sıvıya bulanmış olan ellerini önce Kâbe’nin duvarlarına daha sonra da birbirlerine sürerlerdi. Bundan sonra baş kâhinin ve putların önünde secde ederek, birbirlerini seveceklerine, yardım edeceklerine, birbirlerinin akrabalarını kendi akrabaları gibi kabul edeceklerine ve birbirlerine ihanet etmeyeceklerine dair yemin ederlerdi. Yemin bitiminden sonra, o kişiler artık birbirlerinin yeminli akrabası sayılırlardı.”⁷³ Kız alıp verme sonucu ve hılfen bağlı iki Arabın kabileleri böylece birbirleri ile akraba sayılırlardı.

Hılfin asıl amacını, barıştan ziyade, savaşta birbirlerine yardım etmek oluşturmaktadır. Araplar, bu yapay akrabalık sayesinde kendilerini güvende

⁷¹ H. Kaya, *age*, sh. 11-12.

⁷² <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/2084.pdf>

⁷³ H. Kaya, *age*, s. 13.

hissetmeye çalışsalar da zaman zaman yeminleştikleri kişiler tarafından ihanete uğradıkları da bir gerçektir.

Cahiliyet döneminde düşmanları olan kabilelerin, kendilerine yardım etmeleri için diğer kabilelerle anlaşmalı olarak yeminleşmelerine (Ahd-u Peyman) hılf denilmiştir. Hılfı yapan kişiye ‘Halif’ denilir. Çoğulu olarak ‘Ehlâf’ dır. Bu dönemde gerçekleştirilen hılfa bakıldığında, birey-birey, birey-kabile ve kabile-kabile arasında olduğu görülmektedir.

Arapların cahiliyet döneminde, Ben-i Ezd kabilesi ile Ben-i Fizare kabilesi, Ben-i Esed kabilesi ile Tay arasında olduğu gibi birçok halîflere rastlamak mümkündür.

İslâmiyet öncesi hılfa bakıldığında, en önemlisinin Hılfu’lFudûl olduğuna vurgu yapıldığı görülmektedir. Hılfu’lFudûl; haklar, erdemliler sözleşmesi ya da üstünlükler anlamlarına gelmektedir.⁷⁴ O dönemdeki halîfler bir araya gelerek şöyle bir akidleşme gerçekleştirmişlerdir:

“Gerek Mekke’nin yerlilerinden, gerekse dışarıdan Mekke’ye gelerek yerleşen herkes bundan böyle zulme hedef olmayacaktır. Zulmün önlenmesi, tecavüz edenin kovulması ve zalimden mazlumun hakkının alınması için her birimiz kendi namımıza ve temsil ettiğimiz kabileler namına söz verimiz, yemin ederiz.”⁷⁵

Bu yemine Hılfu’l-Fudûl denilmesindeki gaye; hem Mekke yerlileri arasında hem de Mekke’ ye hac ve ticaret amacıyla gelen konuklar arasında artış gösteren, haksız kazançların, sıkıntı ve sorunların çözümüne çare bulmaktır.

1.1.2. Hılf İle Musahipliğin Karşılaştırılması

Hılf ile musahiplik her ne kadar aynı gibi görünüyorsa da İslâmiyet öncesi Araplarda olan hılfin musahiplik ile bir ilişkisi yoktur. Çünkü hılf; kabilelerine saldırılmasını engellemek, herhangi bir kabileye saldırıldığı zaman taraftar toplamak, tecavüzden korunmak ya da tecavüz etmek ve güveni sağlamak maksadı ile hılfa ihtiyaç duyulmuştur. Oysa musahipliğin ortaya çıkmasında böylesi durumlar kesinlikle söz konusu olmamıştır. Çünkü bir Müslüman eline, diline, beline sahip olup ve bir başkasına kötülük etmekten kaçındığı zaman hılfa ihtiyaç duymamıştır. Bunun yanı sıra hılfta yardımlaşmaktan ziyade karşılaşılabilecek olumsuzluklara karşı güç birliğini

⁷⁴ Geniş bilgi için bkz. <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/2084.pdf>

⁷⁵ H. Kaya, *age*, s. 15.

sağlamak söz konusu iken, musahiplikte tamamen yardımlaşma ön plandadır. Ayrıca hılf, ikiden fazla kişi arasında uygulanabilirken musahiplik akdi sadece iki kişi arasında gerçekleşmektedir.

Amaç ve içeriklerinde farklılık göstermiş olduklarından ötürü Hz. Muhammed İslâm'da hılfin olmadığını söylemiştir. O'na göre, zaten bir Müslümanın hılfa ihtiyacı yoktur.⁷⁶

1.2.Tarihsel Süreç İçerisinde Musahiplik

Peygamberlik görevinin Hz. Muhammed'e verilmesi ile birlikte, İslâmiyet'in yayılmasını anlatma görevi de ilk olarak Hz. Muhammed'e verilmiştir. Hz. Muhammed'in peygamberliğine ilk olarak eşi Hz. Hatice ve daha sonra ise oğlu gibi sevdiği amcasının oğlu Hz. Ali inanmıştır. Hz. Peygamberin Hz. Ali'ye olan sevgisini "Ben sendenim, sen bendensin, tüm peygamberlerin çocukları kendi sulplerinden geldi, benim çocuklarım ise senin sulbünden gelsin"⁷⁷ şeklinde göstermiştir.

İslâmiyet'in gün geçtikçe yayılarak Mekke'nin dışına kadar taşması, Ebu Süfyan ve Mekke zenginlerinin hiç hoşuna gitmemiştir. Özellikle Hz. Muhammed'in 'Kimsenin kimseye üstünlüğünün olmadığını' buyurması üzerine, bu durum, zengin kesimin egemenliklerini sarsıntıya uğratmış, dolayısı ile de düşmanca tutumların artmasına neden olmuştur. Bunun üzerine Mekke müşrikleri Hz. Muhammed'i öldürmeye karar vermişlerdir. Ancak müşriklerin çıkarmış oldukları ölüm fermanı, Allah tarafından Peygamber'e bildirilmiştir. Hz. Muhammed'in öldürüleceği gece, Mekke'den Medine'ye göç etmesi (Hicret) vahiy edilmiştir. Olup bitenlerden dolayı ilk olarak hicreti Hz. Muhammed gerçekleştirirken, daha sonra O'na yolda Hz. Ebubekir eşlik etmiştir.

Mekke müşriklerinin baskılarına dayanamayan Mekkeli Müslümanlar, İslâm'a duydukları iman ve inanç eşliğinde fırsat buldukça küçük gruplar halinde Medine'ye göç etmeye başlamışlardır. Göç ederken yükte hafif pahada ağır eşyalarını yanlarına almayı tercih etmişlerdir. Birçoğu göç ederken eşini ve çocuklarını dahi Mekke'de bırakmak zorunda kalmıştır. Daha çok yoksulların göç etmesi sonucu, Medine kısa zaman zarfında yoksul Müslümanlarla dolmuştur. Orta halli Müslümanlar, göç

⁷⁶ Geniş bilgi için bkz. Haydar Kaya, s. 11-17.

⁷⁷ Kaplan, *age*, s. 204.

esnasında yanına bir şey alamadıklarından ötürü sadece canlarını kurtararak, göç etmek zorunda kalmışlardır.⁷⁸

Hicretin en başından beri Medineli Müslümanlar (Ensar), Mekke' den Medine'ye göç eden Müslümanlara (Muhacir) ellerinden geldiğince maddi ve manevi her türlü yardımda bulunacaklarına dair söz vermiş ve nitekim vermiş oldukları bu sözde de durmuşlardır.

Her şeyden önce “Cihana eşitlik, barış, sevgi ve adalet getirecek olan bu din yayılmalı idi. Karşılarında iktisaden güçlü Mekke zenginleri varken, İslam dinini kolay kolay yayamayacaklardı. En küçük faaliyetleri halinde karşılarına Mekke zenginlerinin caydırıcı gücü çıkıyordu. Bu güç, ancak karşı güçten daha kuvvetli bir güçle ortadan kaldırılabiliirdi.”⁷⁹ Onların da düşmanı yenebilmek adına, böyle bir gücü oluşturmaları gerekiyordu.

Oluşturulmak istenen bu güç için, önce askeri bir birliğin meydana getirilmesi şarttı. Bunun akabinde ise birliğin temel ihtiyaçlarını karşılamak adına; giyecek, yiyecek, ortaya çıkabilecek sağlık problemleri olduğunda gerekli ilaç, silah ve binecek hayvana ihtiyaçları olacaktı. Tüm bunlar ise ancak maddi imkânlar dâhilinde temin edilebilirdi. Kendilerini savunmak için oluşturulması gereken bu güç için kaybedecek zaman yoktu. Ancak, onlarında bu gücü hemen oluşturabilecek imkânları yoktu. Yaşanılanlar eksenin de Ensar ile Muhacir arasında musahiplik akdi gerçekleştirilerek güç birliği sağlanır.

Müslümanlar, musahip olmak için Hz. Peygamber'in huzuruna ikili gruplar halinde çıkarak kardeş olmak istediklerini söylemişlerdir. Bunun üzerine Hz. Peygamber ise musahipliğin şartlarını, fonksiyonlarını ve faydalarını anlattıktan sonra gelenlerin ikrarlarını almıştır.

Oluşturulan musahiplik sayesinde Muhacir'in Ensar karşısında kendisini aciz ve işe yaramaz hissetmesi engellenmiştir. Çünkü musahiplik bir nevi toplumsal dayanışma şekliydi.⁸⁰

Musahiplik ikrarı, ilk defa Muhacirler arasında Mekke'de, ikinci olarak ise Medine'de Ensar ile Muhacir arasında gerçekleştirilmiştir.⁸¹ İlk olarak Mekke'de yapılmasının nedeni Müslümanlar üzerindeki baskıların artmasıdır. Bu ikrar ile

⁷⁸ H. Kaya, *age*, sh. 22 -26.

⁷⁹ H. Kaya, *age*, s. 30.

⁸⁰ Şahkulu Sultan Dergâhı Bilim Kurulu, *Alevilikte Musahiplik*, İstanbul, 1997, s. 6.

⁸¹ Ali Kaya, *Alevilik'te Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi*, İstanbul, 2006, s. 249.

beraber, zulme karşı, maddi ve manevi destek sağlanmıştır. İkinci olarak Muhacir ile Ensar arasında kurulmasının nedeni ise, her şeylerini Mekke’de bırakıp gelen Muhacirlerin artık Ensar’a yük olmak istememesinden dolayı böyle bir kardeşlik bağı kurulmuştur.

Musahiplik, Mescid-i Nebevi’de başlayarak kısa bir süre içerisinde yayılmıştır. Yayılmaya başladığı ilk aylarda neredeyse kardeş olmayan Muhacir kalmamıştır. Oluşturulan bu kardeşlik o günden bu güne, her ne kadar bazı dönemlerde duraklama devri yaşamış olsa da kesintiye uğramadan devam edip gelmiştir. Hz. Muhammed’in vefatından sonra dört halife dönemi içinde sadece Hz. Ali tarafından devam ettirilmiştir. Musahipliğin Hz. Ali tarafından canlı tutulmasının nedeni, O’nun, Kur’an-ı Kerim’in ve Hz. Muhammed’in emirlerine olan sadakatidir. Diğer halifeler tarafından gerek duyulmamasının nedeni ise Medine devrinin sona erdiğini söyleyerek artık böyle bir kuruma ihtiyaç olmadığını dile getirmeleridir.⁸²

Hz. Ali’nin Emeviler tarafından şehit edilmesi üzerine musahiplik sadece “Şia-i Ehl-i Beyt’e mahsus olarak kalmıştır. İslâm’ın başına kara belâ gibi çöken ve İslâm’ı gerçek felsefesinden ayırmak için çalışan Muaviye ve onun soyunu yeryüzünden kaldırmak için musahiplik tekrar gündeme gelmişti. Gerçekten de Ebâ Müslim’i Horasani zamanı ahilik adı ile gelişen bu kardeşlik Emevi soyunu ve saltanatını yeryüzünden silerek, İslâm’ı büyük bir felaketten kurtarmıştır.”⁸³

Hicretin ilk yılında Müslümanların çoğalması ile beraber gelen vahiy üzerine, Hz. Muhammed, Ensar ile Muhacir’i kardeş yapmıştır. Aleviler bu kardeşliği musahipliğin delili olarak kabul etmişlerdir.⁸⁴

Hz. Peygamber’in de bir kardeş edineceği kişinin, maddi ve manevi üstünlükleri açısından Hz. Muhammed’den sonra gelen birisinin olması gerekirdi. Alevilere göre Hz. Ali’nin bu kutsal göreve nail olması ise O’nun Allah nazarında Hz. Muhammed’den sonra ikinci kişi olduğunun delili olsa gerek.

Hicret dönemindeki musahiplik kurumuna baktığımız zaman, seçilen kişilerin ortak özellikleri sonucu birbirleri ile musahip oldukları görülmüştür. Bunun yanı sıra musahiplik için birtakım kurallar söz konusudur. O dönemde bu oluşum bir topluluğun önünde ve Hz. Muhammed’ in liderliğinde gerçekleştirilmiştir.

⁸² Ahmet Uğurlu, *Alevilikte Cem Ve Musâhiblik*, İstanbul, 1995, s. 77.

⁸³ H. Kaya, *age*, s. 28-35.

⁸⁴ M. Yaman, *age*, s. 242.

Başlangıçta musahip olmak isteyen kişilerin; ‘akıl-baliğ’ olmak, kimseye bağımlı olmayıp, hiç kimsenin baskı ve etkisi altında kalmadan kendi hür iradeleri ile karar verebilecek olgunlukta ve kendisine anlatılanları kavrayabilecek yaşta olmaları gerekmektedir. Bunların yanı sıra adayların birbirlerini yürekten sevmeleri ve olası kızgınlık-kırgınlık durumlarında, bu beraberliğin hiçbir şekilde bozulmaması için çaba harcamak zorundadırlar. Çünkü artık ne ‘sen’ vardır ne de ‘ben’. Biz duygusunun temelleri de bu şekilde atılarak, paylaşımcı bir yaşam kendisini göstermiştir. Verilen bu ikrar ömür boyu devam ettiğinden dolayı, kişilerin kendilerini bu duruma tam olarak hazırlamaları şart koşulmuştur. Musahiplerin birbirlerine teslimiyeti, bu bağın ne kadar önemli olduğunu gösterirken yine bu teslimiyetin ise ancak rıza ile olacağı ileri sürülmüştür.⁸⁵

Hicret dönemindeki musahiplikte, birinin Ensar diğerinin ise Muhacir olma şartı vardı. Çünkü Muhacir ilk yıllarda üretici değil tüketici konumunda olduğundan dolayı Muhacir’in hem kendisini daha iyi hissedebilmesi hem de İslâm’ı yayıp katkı sağlaması ancak Ensar’la musahip olmasıyla gerçekleşebilirdi.

Musahip olmak isteyen kişilerin, vermiş oldukları bu kararları ailelerine bildirmeleri ve onların da rızasını almaları gerekliydi. Herhangi birinin ailesinin gönlünün olmaması durumunda, ileride aile içi sorunların çıkmasına neden olacaktı. Çıkabilecek sorunlar, musahipliğe yakışmayan davranışları ve kırgınlıkları beraberinde getirebileceğinden, hem kişilerin hem de ailelerin rızasının olması, olabilecek sorunların ortaya çıkmasını engelleyecektir.

Alevi kaynaklarına göre tüm bu kurallar yerine getirildikten sonra, adaylar bu isteklerini Hz. Peygamber’e iletirlerdi. Adayları dinledikten sonra onların karar derecesini öğrenir ve kararlı olmaları halinde, bu durumu Müslüman olan diğer kişilere duyururdu. Daha sonra iki aday Mescid-i Nebevî’de abdestini aldıktan sonra Hz. Muhammed’in huzuruna getirilirdi. Huzuruna çıkan adaylara, Kur’an-ı Kerim’den ayetler okuyarak musahipliğin önemi ve kuralları hakkında bilgi verirdi. “Adaylara beraberliklerini ölünceye kadar sürdürmelerini, hangi koşul altında olursa olsun birbirlerine yardımcı olmaları gerekeceğini açıklar. Musahipliklerini Kur’an ve Allah’ın emrine uygun olarak sürdürenlerin Allah tarafından ödüllendirileceğini bildirir. Adaylardan ayetlerle konulmuş olan kurallara uyacaklarına dair söz aldıktan

⁸⁵ İsmail Kaygusuz, İsmail, *Alevilikte İnançsal ve Toplumsal “ Yol Kardeşliği ” Musahiplik*, İstanbul, 2004. sh. 13-23.

sonra; Adayların ellerini birleştirerek elleri arasına alır karşılıklı yeminleştirir.”⁸⁶ Daha sonra ise Sebe’ Sûresi’nin 46. ayetini okuyarak musahiplikleri ilân edilirdi.

Musahiplikleri ilan edilen adaylar, daha sonra Hz. Muhammed’ in elini öperek duasını alırlardı. Musahipler Mescid’de bulunan diğer Müslümanlar tarafından da kutlanarak, kendilerine dua edilirdi. Musahiplik töreninden sonra adaylar birbirlerini öz kardeşten öte severken bunu, İslâm dinini yaymak ve Allah’ın rızasını kazanmak için yapmışlardır. Bu sevgide dünyevi çıkarlar hiçbir şekilde söz konusu olmamıştır.

Musahipliğin İslam Dini’nin yayılmasındaki önemine bakıldığı zaman iki farklı durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

İlki Mekke devridir. Bu devirde musahiplik “Müslümanlar arasında ikişer ikişer meydana getirdiği maddi ve manevi dayanışma ile güçlü birlik oluşturmuştur. Öyle ki, bu birlik İslâm dinine katılmaları çoğaltmıştır. İslâm dininde örnek dayanışma meydana getirerek dini daha çekici yapmıştır. Verilen güzel ahlak örneği kafirler arasında da hayranlık ve korku uyandırmıştır. Müşrikler tarafından yapılan zulüm ve işkencelere birlikte göğüs germe gücü vermiştir. Tüm baskı ve işkencelere karşın bozulmayan bu yüce birlik ve beraberlik İslâm dininin ilk çıkışında yok olmasını önlemiştir.”⁸⁷

İkincisi ise Medine devridir. Medine devrinde ise musahiplikle beraber evsiz, işsiz güçsüz, malsız olan muhacirler bu sayede tüm bunlara kavuşmuşlardır. Muhacir tüketici durumundan sıyrılıp artık üretici olmuştur.

İslâm dininin yayılmasında büyük bir öneme sahip olan “Musahiplik Kurumu” “Emevî ve Abbasiler döneminde halktan saklanmış, Müslümanlar gruplara bölünmüş, İslâmiyet’in özünden ve ruhundan uzaklaşıldığı için kaynaşamamışlardır. Çünkü Emevi ve Abbasilerin arzuları sadece kendi saltanatları idi. İslâm’ın gerçekleri ise onlara bu saltanatı vermiyordu. İslâm’ın, gerçek kardeşler gibi kaynaşması, onların doğru olmayan bir zemin üzerinde kurulmuş saltanatlarının yasadışılığını ortaya çıkaracağından endişe etmekteydiler.”⁸⁸

Emeviler ve Abbasiler döneminde duraklama dönemine giren musahiplik daha sonra Hz. Muhammed’in Ehl-i Beyti, Şii’ler ve Haşimoğulları arasında devam etmiştir.

⁸⁶ H. Kaya, *age*, sh. 45-46.

⁸⁷ H. Kaya, *age*, s. 56.

⁸⁸ M. Yaman, *age*, s. 242.

Onlar musahiplik kurumunu Emevi oğullarından saklamak amacıyla ‘ahilik’ adı altında yeminleşmiş ve birbirlerine “Ya âhi”⁸⁹ diye hitap etmişlerdir.

Horasan’da ortaya çıkıp yeni bir isim kazanan ahi kavramı özellikle Şii Türkler arasında yayılmıştır. Ahilik bir süre sonra Anadolu’ya kadar gelerek, Anadolu’da Esnaf kardeşliğinin de ortaya çıkmasına neden olmuştur.

1.3. Alevilikte Musahiplik Nedir?

Musahip Arapça kökenli bir sözcük olup ‘beraber sohbet eden, paylaşımında bulunan’ anlamını taşıırken, ‘ikrar veren, kardeşlik tutma’ deyimleri de musahip için kullanılmaktadır.⁹⁰ Ayrıca ‘Yol arkadaşı, yol kardeşi, kefil, dünya ve ahiret kardeşliği’ anlamalarına da gelmektedir. Maddi ve manevi inanç temelinde kardeş olma tasavvuru oluşturulmaktadır.⁹¹ Musahip olan kişiler ölüncüye kadar birbirlerinden sorumlu tutulup hatta öldükten sonra ahirette de sorumlu tutulduklarından ‘ahiret kardeşliği’ ifadesi kullanılmaktadır.⁹²

Musahip olma, kişilerin cem töreninde görgüsü yapılarak ikrar verip, yaşamının sonuna kadar bu ikrara bağlı ve kardeş kalacaklarına, birlik ve dirlik içinde yaşayarak birbirlerinden yardımı esirgemeyip, yüz çevirmeyeceklerine dair dede huzurunda etmiş oldukları büyük bir anttır.⁹³ “Hakk’a yürüme, ayrılık, dargınlık gibi nedenlerle musahiplik andının koşulları geçici ya da sürekli olarak ortadan kalksa bile bu and bir daha yapılmaz. Antla birlikte musahipler; birbirilerine teslim-i rıza olma zemininde, aklın bedenleşmiş biçimi olarak algılanan mürşidin izniyle Hak musahibi olurlar.”⁹⁴

Subaşı, musahipliğe farklı bir tanımlama getirerek; “Alevilerde ergenlik çağına girip bir ayinle tarikata kabul edilecek kimsenin yanında bulunan ergen”⁹⁵ kişiye verilen isim şeklinde tanımlamaktadır.

Musahiplik Alevi inancına göre ilk toplumsal dayanışma şeklidir.⁹⁶ Musahiplik ikrarını verenler bu ikrarın Hz. Muhammed ile Hz. Ali’den kaldığına inandıklarından ötürü kendilerini Hz. Muhammed ve Hz. Ali yoluna girmiş saymaktadırlar. Buyrukta

⁸⁹ H. Kaya, *age*, s. 61.

⁹⁰ DABF Bağlı Kurul, *age*, s. 46-47.

⁹¹ <http://www.gencalevilerharekati.eu/Inanc/musahiplik.htm>

⁹² Yıldız, *age*, s. 238.

⁹³ İsmail Kaygusuz, *Aleviliğin Toplumsallaştırılmış Tapınç Kurumlarından Musahiplik*, İstanbul, 1991.s. 21.

⁹⁴ ŞKSDBK, *age*, s. 11.

⁹⁵ Subaşı, *age*, s. 29.

⁹⁶ ŞKSDBK, *age*, s. 6.

da “Zira ki yol ve erkân Muhammed Ali’den kalmıştır. Ol kimseler ki talibi Muhammed Mustafa’dır ve talibi hanedanı AliyyelMurtazadır, onlara lâzımdır ki, mürebbiye, musahibe yetip ikrar verip iradet getireler ve biat kılalar”⁹⁷ şeklinde ifade edilmesi, musahipliğin Hz. Muhammed ile Hz. Ali’ye dayanmasını hüküm sürdüğünden son derece önemli olarak görülmektedir. Bu kuruma o kadar önem atfedilmiştir ki “Müminin varacağı ilk kapı musahipliktir”⁹⁸ ifadesi kullanılmaktadır.

Musahiplik Alevi yoluna girmenin temel taşı olarak kabul edildiğinden kişi, musahip tutmadan da o cemaatin üyesi iken asıl olgunluğa musahip tutarak erişmektedir. Musahip tutmaya ‘Sofiyân Süreği’ de denilmektedir.⁹⁹ Musahiplik kurumu doğal grupla dini grubun özdeşleştirilmesini sağlamaktadır. Kişi ancak musahip tuttuktan sonra cemiyetin vasıflı üyesi olup, toplumsal statü sağlanmaktadır.¹⁰⁰

Deliorman Alevileri musahiplik ikrarına ‘kafadar düğünü’ dediklerinden dolayı, önceki zamanlarda ikrarın ardından düğün yaparlarmış. Deliorman Alevilerinde cem törenlerinde musahibi olmayanın posta oturmaya hakkı olmayıp yerde herhangi bir yerde otururlarmış. Ancak musahip olunduktan sonra kesilen kurbanının postunu, gittiği cem ayinlerinde yanında götürerek posta oturmaya hak kazanmaktadırlar.¹⁰¹

Günümüzde musahiplik Kurumu Anadolu Alevileri ve Bektaşileri arasında devam etmektedir.¹⁰² Buna karşın Bektaşilerde musahip olma şartı aranmazken, Babagan kolunda musahiplik bulunmamaktadır.¹⁰³

Musahip olmanın amacı “tanrıyı insanda, insanı tanrıda görerek, tümüyle ‘ben’ likten sıyrılıp bireyci özü yok etmek, böylece ehl-i hakkın (hak topluluğu, yani toplumun) ve insan-ı kamilin (olgun insanın, yani gerçek önderin) önünde sevgiyle birleşip kenetlenmektir.”¹⁰⁴ Böylece ‘ben’ ortadan kaldırılıp yerine ‘biz’ kavramı geçmektedir.

⁹⁷ *Buyruk*, s. 26.

⁹⁸ H. Kaya, *age*, s.64.

⁹⁹ Fığlalı, *Türkiye’de...*, s. 313.

¹⁰⁰ Hulusi Yılmaz, *Kentleşme Sürecinde Alevilik-Bektaşilik*, (Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 1998, s.42.

¹⁰¹ Ali Lütfi Piroğlu, “Alevilerinde Müsahiplik”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2003, cilt: IX, sayı: 26, s. 24

¹⁰² H. Kaya, *age*, s.64.

¹⁰³ Seyman, *age*, s. 136.

¹⁰⁴ Kaygusuz, *Aleviliğin...*, s. 35.

Dört kapının şeriat kapısını aşır, tarikat kapısına ulaşıldığında Alevi inancı yoluna girmenin ilk basamağı olarak musahip olunur.¹⁰⁵ Musahip olmanın amacı hakikat kardeşliğine ulaşmaktır.¹⁰⁶

“Musahip olmak bir anlamda da tarikata girmek demektir. İkrar kapısı da diyeceğimiz tarikat kapısı kişinin şeriat düzenini aşarak, hakikatlere yaklaşması anlamına gelir. İnsanı, evreni ve tanrıyı bir başka gözle görmenin ve sezmenin kapısıdır. Bütün, şekilci ve kalıpcı anlayıştan sıyrılarak varlığı derinlemesine algılamaktır. Bir başka şekilde ifade etmek gerekirse, ruhsal açıdan önemli bir olgunluğa (dönüşüme) erişmektir.”¹⁰⁷

Musahipliğin tarihsel kökenine bakıldığında, Alevi inancında, Muhammed-Ali yoluna girip ikrar vererek musahip olma, Hz. Muhammed’in Miraç dönüşü Kırklar Cem’ine katılarak, Hz. Muhammed ile Hz. Ali’nin musahip olması temeline dayandırılmaktadır.¹⁰⁸

İmam Cafer-i Sadık buyruğuna göre olay şu şekilde cereyan etmiştir:

Hız. Muhammed Miraca gittiğinde aniden önüne bir aslan çıkarak Peygambere saldırır. O esnada Resul gaipten “Ey Muhammed! Aslan senden bir nişan ister. Yüzüğünü ağzına ver”¹⁰⁹ sesini duyar. Bunun üzerine yüzüğü aslan vererek, aslanın sakinleşmesini sağlar.

Hız. Muhammed yoluna devam eder ve Miraca varır. Miraç dönüşü ise ‘Safayı Safa’ adlı bir kubbe dikkatini çeker ve buranın kapısını çalar. O esnada ise Kırklar içeride sohbet etmektedirler. Kapıyı çalıp, kimsin diye sormaları üzerine Hız. Muhammed: “Peygamberim, açın kapıyı, içeri gireyim, siz erenler ile demi didar göreyim”¹¹⁰ der.

Kırklar ise “Bizim aramıza peygamber sığmaz, peygamberliğin, var ümmetine eyle”¹¹¹ ifadesini kullanırlar.

Hız. Muhammed Kırkların cevabı üzerine geri dönerken Cebrail O’nun tekrar geri dönmesini söyler. Bunun üzerine Hız. Muhammed tekrardan gider ve kapıyı çalar. Kimsin sorusu üzerine peygamber olduğunu ve kapıyı açmalarını ister. Kırkların,

¹⁰⁵ <http://www.genclevilerharekati.eu/Inanc/musahiplik.htm>

¹⁰⁶ Kaygusuz, *Alevilikte...*, s. 29.

¹⁰⁷ <http://www.genclevilerharekati.eu/Inanc/musahiplik.htm>

¹⁰⁸ Kaygusuz, *Aleviliğin...*, s. 22.

¹⁰⁹ Adil Ali Atalay Vaktidolu, *İmam Cafer-İ Sadık Buyruğu*, İstanbul, 2004, s. 13

¹¹⁰ Vaktidolu, *age*, s. 14.

¹¹¹ Vaktidolu, *age*, s. 15.

aralarında peygambere yer olmadığını söylemeleri üzerine geri dönerken yeniden Cebrail'in geri dönmesini ve kendisinin peygamber değil de bir yoksul olduğunu dillendirmesini buyurur. Tekrar dönüp kapıyı çaldığında bu sefer kimsin sorusuna “Sırrıl kayyum, hadimulfikarayım, bir yoksulum. Ene biatihim, ene miskinim, ene fikirayım”¹¹² cevabını verdiğiinde kapı açılıp içeri girer.

Peygamber sağ ayağıyla içeri girerken orada otuz dokuz kişinin kendisini kıyamda karşıladıklarını görür. Hz. Ali'nin de aralarında bulunduğu bu gruptan yirmi ikisi erkek, on yedisi ise kadındır. Peygamber Hz. Ali'yi fark etmeden yanına oturur ve onların kim olduklarını sorar. ‘Biz Kırklarız’ söylemleri üzerine onların otuz dokuz kişi olduğunu kırk kişi olmadığını deyince, o esnada Selman Faris'in grubun kırkıncı üyesi olduğunu ve taşraya Pers'e gittiğini söylerler.

Hz. Peygamber “Ben müşkilde kaldım. Sizin küçüğünüz ve ulunuz kimdir ve hangisidir”¹¹³ diye sorması üzerine, Kırklar: “Bizim ulumuz da uludur ve hem küçüğümüz de uludur. Kırklar: Bizim kırkımız birdir, birimiz kırktır”¹¹⁴ cevabını verirler.

Hz. Muhammed kırklar olduklarına dair bir işaret isteyince Hz. Ali kolunu uzatıp neşterle keser.

Otuz dokuz kişinin kolunun aynı yerinden kan gelir ve bir damla kanda pencereden meydana akar. Akan kanın ise Selman Faris'e ait olduğunu söylerler. Hz. Ali'nin kolundaki kan durdurulunca hepsinin kolundan akan kan durur.

Selman Faris Pers'ten dönmüş ve Hz. Muhammed'in kendilerinden nişan istemesi üzerine bir nişan da kendileri Peygamber'den isteyerek bir üzüm tanesini (engür) getirerek kırk kişiye paylaşırmasını talep ederler. Resul “Bunlar kırk kişi, bu bir üzümü nice kısmet edeyim”¹¹⁵ demesi üzerine, Cebrail'e “Habibim fikirde kaldı: Tez yetiş cennetten bir nur tabak al, Habibim Muhammed'e ilet. Ol engürü bu tabak içinde ezip şerbet eylesin. Kırklara bahşedip içirsin”¹¹⁶ vahyi emrolur.

Cebrail cennetten bir tabak alarak Peygamber'in huzuruna gelir ve tabağı O'nun önüne koyarak üzümü şerbet yapmasını söyler.

Peygamber önüne konulan tabağın içindeki üzümü ezerek şerbet yapar ve kırk kişiye pay eder. Şerbeti içenler mest olup semah dönmeye başlarlar. Hz. Muhammed de

¹¹² Vaktidolu, *age*, s. 16.

¹¹³ Vaktidolu, *age*, s. 17.

¹¹⁴ Vaktidolu, *age*,s. 17.

¹¹⁵ Vaktidolu, *age*, s. 18.

¹¹⁶ Vaktidolu, *age*, s. 18.

semaha eşlik ederken imamesi yere düşer ve Kırklar da düşen imameyi kırk parçaya bölüp bellerine bağlarlar.

Hz. Muhammed'in Kırklar'a önderlerini sormasına karşın, Kırklar'dan "Pirimiz Şah'ı Merdan Ali'dir, rehberimiz Cebrail Aleyhisselâm"¹¹⁷ cevabını alır iken Hz. Ali'nin orda olduğunu anlar. Peygamber, Hz. Ali'nin yanına gider ve Miraca gittiğinde aslana verdiği yüzüğün O'nun parmağında olduğunu görür.

Kırklar Peygamber'e Allah'ın kendisine neyi vahyettiğini söylemelerini isteyerek, kendilerinin de vahyedilenin ne olduğunu bilmeyi arzuladıklarını söylerler. Bunun üzerine Peygamber: "Ya ashaplar hakkın size hakikattır. Hakikat dahi haklıyanındır. Gelin hakikata talip olun ki, Hakkın sırrına agâh olasınız"¹¹⁸ der. Kırklar hakikatin ne olduğunu sorunca, Hz. Muhammed: "Hakikat odur ki evvel özünü bile, kendine yâr edesin. Andan ehlini (eşini) kendine yâr edesin, andan sonra kendini bir pire teslim edesin, onun emrine giresin hakikatı kabul etmiş olası. Yani dil ile ikrar kalp ile tastik edip inanıp iman getirmek"¹¹⁹ der. Kırklar bunun üzerine dediklerine biat edeceğini söyleyerek ikrar verip talip olurlar. Peygamber: "Ya ashaplar, hakikat Ali hakkındadır. Varın, Hazreti Ali'ye iradet getirin,"¹²⁰ söylemesi üzerine ashaplar Hz. Ali'ye biat ederek iradet getirip talip olurlar.

Peygamber iki kişinin musahip olmasını söyleyerek kendisi de Hz. Ali ile musahip olup birlik manasını gösterirler. Hz. Muhammed kendi kuşağını açıp Hz. Ali'yi bağrına basar. İkisinin bir gövdeye ait iki baş şeklinde görünmeleri üzerine Hz. Muhammed Hz. Ali için "Lahmikelahmi, demmikedemmi, ruhike ruhi, cismike cismi"¹²¹ hadisini okur. Hadisi "Senin kanın benim kanım, senin etin benim etim, senin vücudun benim vücudum, senin ruhun benim ruhum, senin canın benim canımdır"¹²² manasını taşımaktadır.

Hz. Muhammed'in Hz. Ali için 'Senin kanın benim kanımdır' demesinin nedeni kızı Hz. Fatıma'yı Hz. Ali ile evlendirip torunları Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in O'ndan olmasındandır. 'Senin etin benim etimdir' söylemesinin gerekçesi, aralarındaki yakınlık ve hısımlıktan, 'Senin vücudun benim vücudum' diyerek amcasının oğlu olduğunu dile getirmiş, 'Senin ruhun benim ruhumdur' söyleyince var olan tüm insanların canının

¹¹⁷ Vaktidolu, *age*, s. 20.

¹¹⁸ Vaktidolu, *age*, sh. 20-21.

¹¹⁹ Vaktidolu, *age*, s. 21.

¹²⁰ Vaktidolu, *age*, s. 21.

¹²¹ *Buyruk*, s. 11.

¹²² Vaktidolu, *age*, s. 22.

Peygamber'in ruhundan yaratıldığını anlatmaya çalışarak, 'Senin canın benim canımdır' demiştir.¹²³

Musahipliğin ilk olarak bu şekilde ortaya çıktığı düşüncesine inanıldığından dolayı, Alevi inancında musahiplik kurumu oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Bazı kaynaklara göre talip olmak için on-on iki yaş sınırı konulmuştur. Bu yaştaki çocuk, Alevi inancı içinde yetişmiş olduğundan inancın ritüellerini anne-babadan almış durumdadır. Ebeveynler bu konuda yetersiz ise çocuğun yetiştirilmesini mürebbi üstlenir. Çocuk bu durumda Pir huzuruna çıkıp ikrar verecek duruma gelmiş olur.¹²⁴

1.3.1. Alevilikte Musahipliğin Önemi

Musahiplik dostluktan da öte bir bağı temsil ettiğinden ötürü, temeli dayanışma ve paylaşımaya dayanmaktadır. Musahipler arasında 'sen, ben' kavramlarından öte 'biz' duygusu hakim olduğundan Babailerin söylemiyle "musahipler yarın al yanağından gayrı her şeyde ve yerde ortaklardır"¹²⁵ düşüncesi hakimdir. Hatayî'nin musahiplik için "musahibinden soğuyan musahibin aslı Muaviye'dir; musahibinden sözünü saklayan musahip, yüzü kara olarak cehenneme gider"¹²⁶ söylediği rivayet edilmektedir.

Musahiplik Aleviliğin sürekliliğini sağlayan en önemli unsurlardan biridir. Toplum içerisinde güçlü bir konuma sahip olduğundan sosyal dayanışmayı perçinlemek açısından önemli bir işleve sahiptir.¹²⁷ "Musahiplik, verili kutsal yasa hükmünce birbirine kardeş ilan edilmiş Alevilerin birbirlerinden haberdar olmalarını, birbirlerinin tanımlanmış yanlışlarına engel olmayı, cemaatin sürekliliğini, birlik ve beraberlik içinde Dede merkezli olarak yürütmeyi mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda oluşabilecek sınır ihlalleri, öğretilen (yol) sapma olarak değerlendirilmektedir."¹²⁸

Musahip, musahipsiz cennete giremez inancı hakim olduğundan buyruğa bakıldığında da "Hak katında biri yarlığanmış olup, cennete giriyor olsa, öbürü de günahlı olup cehenneme giriyor olsa, birbirini bırakıp cennete gitmezler. Ta ki birisi de yarlığanıp ikisi bir olmayınca. Hak Tâalâ o cennetlik kulun yüzü suyu hürmetine, o

¹²³ Vaktidolu, *age*, sh. 266-267.

¹²⁴ Kaygusuz, *Aleviliğin...*, s. 13.

¹²⁵ <http://www.aleviforum.com/showthread.php?t=2057>

¹²⁶ Mehmet Temizkan, "Bektaşî Edebiyatında İkinci Dönemindeki Hâkim Temalar", *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2011, s. 338

¹²⁷ Subaşı, *age*, s. 29.

¹²⁸ Subaşı, *age*, s. 71.

cennetlik kulunu da yarlıgar, kabul eder, ‘İkiniz de varın, cennete girin!’ buyurur. Böylece o musahiplerin ikisi de cennete gireler”¹²⁹ ifadesi kullanılmıştır.

Musahipler birbirlerinin yapmış olduğu kötülüklerden sorumlu tutulduklarından bu kurum, sosyal kontrol mekanizma fonksiyonuna sahip olduğundan toplumsal dokuyu güçlendirmektedir.¹³⁰

Musahiplerin eşleri (bacıları) Alevi inancıyla örtüşmeyen bir davranışı gerçekleştirirlerse bir nevi lanetlenmiş olurlar. “Ve müslüm bacılar ki, gelip ıkrar verip biat ettiler. Ol bacılar müminlerden ve pirlere rızasız iş işlese ve lokma yidirseler şeriatçe boş olur. Ona dahi siyaset etmek erkânı kadimdir. Tarikata sığmaz. Öyle olan bacıları yer gök kabul etmez. Ve ol müslüm bacının lokmasını kim yerse Yezit’tir. Ve hem dahi lânete vaciptir. Yoldan ve dinden düşkündür. Ayıdan ve hınzırdan kötüdür. Ol kimseleri şeytan aleyhüllâne kabul etmez. Talip gerektir ki, rızadan çıkmayalar. Dembedem rıza ile, icazet ile olalar, rızadan çıkmayalar. Daim murad kapısında olalar. Pirden, musahipten ve yoldan dönmeyeler ki ahiret azabından, dünya kazalarından ve belâlarından emin olalar. Ve Ali-Muhammed divanından mahrum kalmıyalar. Ali-Muhammed’in buyruğunu yerine getire şeremsar olmayalar.”¹³¹

Pir, rehber ya da musahip haksızlığa göz yumarsa buyrukta da ifade edildiği gibi bu kişiler hakikat yolunda değildirler. “İmdi ey mümin kardaşlar, birbirinize muhkem olup hakka doğru gidesiz. Eğer pir eğer rehber, eğer musahib birbirinin haksız işini görüp ortaya vermeyip icra olunmayıp koyup giderse onun pirligi, rehberligi, musahipligi yalandır. Ruzu cezada yüzü karadır. Her ne kadar tutmasa da ona tenbih etmek gerek. Boynundan farz eda olur.”¹³²

Musahipler birbirlerinden razı olduğu sürece musahiptirler. “Bir talip mürebbisinden ve musahibinden malını men eylese münafiktir. Hayırları kabul olmaz. Bir talip beş vakit namaz kılsa, mürebbisi ve musahibi razı olmasa yarın cennetten mahrumdur. Bir gün ve bir saat mürebbisi razı olsa hak taalâ otuz yıllık günahın affeder.”¹³³

¹²⁹ Vaktidolu, *age*, s. 52.

¹³⁰ Yıldız, *age*, s. 238.

¹³¹ *Buyruk*, sh. 36-37.

¹³² *Buyruk*, s. 181.

¹³³ *Buyruk*, s. 204.

Musahip olup kendisine yol-ahret-dünya kardeşi seçmek demek Muhammed-Ali yoluna girmek demektir. Bu yola girmek için ise talipolmak, bunu gönülden arzulamak gerekmektedir.¹³⁴

1.3.2. Musahip Olmanın Koşulları

Musahip olacak talipler; pirine rehberine bağlı, insanları sevip, kendini sevdiren, toplumun birlik ve beraberliğini sağlayıp bozmayan, yalandan, riyadan uzak durup, doğruluktan ayrılmayıp, Dört Kapı ve onun koşullarını yerine getirmelidirler.¹³⁵ Kişi musahibini seçmekte özgür olsa da birtakım kriterleri göz önünde bulundurmalıdır. Bunlar;

Adayların taliplik ikrarlarını vermiş olmaları gerekmektedir. Musahip olmak için yapılan görüşmelerde, kişinin akıl-baliğ olması yeterli görülüp, Tahtacılar da musahip olmak isteyen kişilerin evli olma şartı aranırken,¹³⁶ Kırşehir yöresindeki Abdallarda da musahiplik, evli çiftler arasında olmaktadır.¹³⁷

Musahip olmak isteyen kişilerin, musahiplik kavlini gerçekleştirmiş olmaları koşulu sağlanmalıdır. Musahiplerin Dört Kapı, Kırk Makam, On iki Farz, On yedi Erkân, Üç Sünnet ve Yedi Farzı bilmeleri gerekmektedir.¹³⁸ Kişilerin EDEB ilkesine sahip olup, kimseye zarar vermemiş olmaları şarttır.

Musahip olmak isteyen kişiler arasında herhangi bir akrabalığın bulunmaması zorunludur.¹³⁹ Musahiplik dünya ve ahiret kardeşliği olarak kabul edildiğinden musahip olan kişilerin aileleri de birbirleriyle, dünya ve ahiret kardeşi kabul edilirler. Bu kardeşlik kan kardeşliğinden de önemli görülmektedir. Bundan dolayı da adayların çocukları arasında evlilik söz konusu olmamaktadır.¹⁴⁰ İki kuşak öncesine dayalı bir evliliğin olmaması şartı aranır iken, bazı kaynaklara göre üç bazılarına göre yedi¹⁴¹ bazılarına göre ise on iki kuşak sonrasına kadar da evlilik yasaklanmıştır.

Musahipliğin temelinde ‘paylaşım’ merkeze alındığından ötürü aynı yerde yaşamaları paylaşımın gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır. Her koşulda birbirilerine

¹³⁴ Kaygusuz, *Aleviliğin...*, s. 35.

¹³⁵ ŞKSDBK, *age*, s. 13.

¹³⁶ DABF Bağlı Kurul, *age*, s. 47.

¹³⁷ Saim Ayata, *Kırşehir Yöresi Abdallarının Dinî İnançları Üzerine Bir Araştırma*, (Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Basılmamış Doktora Tezi), Kayseri, 2006, s. 81.

¹³⁸ *Buyruk*, s. 27.

¹³⁹ H. Kaya, *age*, s. 68.

¹⁴⁰ Arslanoğlu, *Alevilikte*, http://www.turkmensitesi.com/alevilikte_temel_inanc_unsurlari.html.

¹⁴¹ Yıldız, *age*, s. 238.

yardım edebilmeleri için birbirine uzak olan yerde ikamet etmemeleri gerekmektedir.¹⁴²“Ve dahi, musahip musahibiyle bir evde ve bir köyde ve bir şehirde gerektir ki, bu üç yerden dışarda olan musahibe musahip demek erkân değildir. Zira musahip cesettir. Erkân candır. Can cesetten dışarı çıksa ölür.”¹⁴³

Musahip olmak isteyen kişiler karakter olarak birbirilerine yakın olmalıdırlar. Musahipleri birbirine bağlayan etmenler sosyal nitelik taşıdığından aynı düzeyde (yaş, dil, ikamet) olmamaları sakıncalı görülmektedir.¹⁴⁴

Gerçek anlamda musahip olabilmeleri için maddi-manevi açıdan birbirlerine destek olacaklarına gönülden inanıp, özlerini birleştirmeleri koşulu bulunmaktadır.¹⁴⁵

Suçlu kişilerin musahiplik kavli kılınmadığından özellikle yüz kızartıcı suç işleyenlerin musahiplik ikrarı alınmamaktadır. Ailelerin arasında herhangi bir düşmanlığın olmaması gerekmektedir. Adaylar uzun zaman birbirilerini deneyip, anlaşabileceklerine kanaat getirmelidirler. Aynı dili konuşuyor olmaları olası iletişim sorunlarının ortadan kalkmasına yardımcı olacaktır.¹⁴⁶

1.3.3. Musahiplikte Düşkünlük ve Musahiplerin Birbirlerine Karşı Sorumlulukları

Musahiplik akdini ihlal edip düşkün sayılan kişinin Muhammed-Ali yolundan saptığına, işlerinin yolunda gitmeyeceğine inanılmaktadır. Bu kişiler “Dört Kapı’nın sürgünü, Kırk Makam’ın lanetlisidir.”¹⁴⁷

Musahibi düşkün olan, onun düşkün olmasına vesile olan şeye engel olmadığından tıpkı musahibi gibi düşkün sayılmaktadır.¹⁴⁸ Musahiplikte düşkünlüğü ortadan kaldıracak kişi yine musahibin kendisidir. “Ve dahi musahip farzdır. Bir musahip ile düşkün olsa, yine kendileri birbirini kaldırır. Musahibin düşkünü, pir-rehber bir kimse kaldıramaz. Yine derman birbirinden olur.”¹⁴⁹

¹⁴² H. Kaya, *age*, s. 67.

¹⁴³ *Buyruk*, s. 120.

¹⁴⁴ Yılmaz, *age*, s.43.

¹⁴⁵ Refik Engin, “Geçmişten Günümüze Trakya ve Balkanlarda Bektaşî ve Bektaşî Sürekleri”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, sayı 55, 2010.s. 386.

¹⁴⁶ ŞKSDBK, *age*, s. 13.

¹⁴⁷ ŞKSDBK, *age*, s. 15.

¹⁴⁸ Subaşı, *age*, s. 29.

¹⁴⁹ *Buyruk*, s. 180.

Kişi musahiplikten vazgeçerse “Ali-Muhammedin yolunda şöyle buyurmuştur ki, diniküm - imaniküm demiştir. Çünkü pir dindir. Musahip imamdır. Ol talipler ki dinden döndü pirinden döndü. Ve musahipten döndü imanından döndü.”¹⁵⁰

“Eğer pîr eğer talip, onlara şöyle gerektir ki yoldan dönmeyeler, tarikatten ve hakikatten hergîz çıkmayalar. Ondan sonra dembedem rıza hasıl edeler. Ve rızadan dönmeyeler. Ve bir dahi mürebbi ve musahip onlar dahi öyle gerektir ki evliyanın âyin-i erkânı ve mürşidin sır nefesi yerini ala. Birbirinin yurduna oturup ondan sonra terk-i mal ve terk-i can ve terk-i dünya ve terk-i bed fiil ve terk-i hava bunları terk edip ve teslim-i rızayı kabul edip rıza kapısında olmasalar ve erkânı şeriat ve erkânı tarikat ve erkân-ı maarifet ve erkânı hakikat ile rıza gösterip teslim olmasalar, gerek pîr gerek talip ikrarları caiz olmaz. Bunlar yoldan ve erkândan düşkündür. Yüzleri er hak meydanında kalırlar. Cemden reddedip komayasınız. Tercüman ve kurban yidirmeyesiniz ve erkân çalmayasınız.”¹⁵¹

Musahiplerden birinin suç işlemesi diğer musahibin suç işlemesini engelleyemediğinden ötürü, suçlu kılar. İki musahip birbirlerine teslim olmazlarsa onların musahip olamayacağı bildirilmiştir.¹⁵² Buyrukta; “Talip oldur ki, mürebbi emrine muti ola. Eğer olmazsa, ol kimse talip olmaz. Ve musahip birbirine teslim olmazsa musahip değildir”¹⁵³ denilmiştir. Bu teslimiyetin karşılıklı rıza ile olacağı daha sonra verilen ikrardan dönülmeyeceği belirtilmiştir.¹⁵⁴

Musahiplerin karşılıklı sadakatli olmaları buyrukta da şöyle vurgulanmıştır: “Ve musahipler birbirine teslim gerektir. Birbirine teslimi rıza kapısında olmadı ve birbirine gönül vermedi ve birlik olmadılar, heman onlar zaruret birle musahiptir. Onların ikrarları murdar musibettir. Hangisi olursa olsun onlar dahi musahip olmaz. Onların ikrarları caiz değildir. Çünkü ikrahden olduğu için. Onların hakikatten ve yoldan ve erkândan haberi yoktur. Düşkündür. Ve musahiplikleri haramdır. Ve emekleri zaidir. Öyle olan kimseler nasıl musahip olurmuş. Onların ettikleri ikrarlarına amel olmaz. Dembedem, rıza kapısında mürşidin ve meşayihin emrini tutalar ki ikrarları caiz ola.

¹⁵⁰ Buyruk, s. 35.

¹⁵¹ Buyruk, s. 32.

¹⁵² Buyruk, s. 27.

¹⁵³ Buyruk, s. 26.

¹⁵⁴ Buyruk, s. 28.

Ve bir kavilde, dört kapıda bir kişi dört musahip bulsa caizdir. Amma pir birdir. Hizmet binbirdir. Yol birdir, erkân kadimdir. Zira kim, erkân ile meşayih olan erkânsız dahi na - meşayihdir.”¹⁵⁵

Musahip musahibine gönülden bağlanmalıdır. Aksi takdirde “bir musahip bir musahibe gönül vermedi. Ol kimse İmam Cafer kavlinde musahip değildir. Talip oldur ki yola talip ola ve hem yola boyun vere ve erkândan çıkmaya. Haktan yüz çevirmeye. Zar-ı giryanın Âli Muhammed aşkına eksik etmeye. Çünkü yol erkân Muhammed-Ali’den kalmıştır. Pir, Muhammed-Ali’dir. Musahip, Muhammed-Ali’dir. Talip, Cebrail aleyhisselâmdir. İmdi, talip dediğin Cebrail gibi gerektir ki talip olalar, kalıp olmıyalar. Niyazları hak katında makbul ola. Musahip diye hakikate girene ve bir dilden ötene derler. Hakikat hak yoludur. Hakikate giren taliplerin küllî işleri Kakka lâyük olmak gerektir ki, onlara dahi talibi alettercüman derler. Güruhu naci katarında ona ismi şah talibi derler.”¹⁵⁶

Musahiplerin birbirlerinden gizlisi olmamalıdır. “Amma sûfîmusahip olmak erkân-ı kadimdir. Amma, musahip olanın işleği hak pirdir. Hak pir olmakta muradhema budur ki her can musahip ola. Ne maldan ve ne candan ve ne halden birbirinden gizlisi olmaya ki iki cihanda yüzleri ak ve sözleri saf olalar. Yarın şefiülmüzenbiyn olduğu vakitte hayırları kabul ve hasanatları ağır gele.”¹⁵⁷

Birinin derdine öbürü çare bulmalıdır. “Ve bir dahi, kimi dil müsahibidir ve kimi el süfisidir kimi el musahibidir. Amma safî musahip ve sûfîsufînin dertlerine talip zahir ola. Onun virdi ona ayân ola. Onun derdi ona derman ola. Onun küfrü ona iman ola. Zira ki derdini derman, küfrünü iman bilmedikçe musahip olmaz. Onun için bir oldu. İşin her şeyinde sadık olmak gerektir.”¹⁵⁸

Birbirlerine sitem etmemelidirler. “Bir kimse iki musahibinden birinin müslümü ve kazancı dahi iki baştan rızaları olsa hiç birinde intizar olmasa erkândır. Eğer intizar olursa erkân değildir.”¹⁵⁹

Musahibin musahibine candan bağlanması gerekir. “Eğer musahibe muhabbet ederse cane etmek gerek. Zira ten baki değildir, çürür, kokar. Bir şeye muhabbet etki baki ola. Muhabbet canedir.”¹⁶⁰ Musahiplerin birbirinden hiçbir şey saklamaması

¹⁵⁵ *Buyruk*, sh. 38-39.

¹⁵⁶ *Buyruk*, sh. 35-36.

¹⁵⁷ *Buyruk*, s. 39.

¹⁵⁸ *Buyruk*, s. 39.

¹⁵⁹ *Buyruk*, s. 121.

¹⁶⁰ *Vaktidolu, age*, s. 66.

gerekir. “Birbirinden dalda saklar birşey olmaya. Birbirinden uğrun bir hayır veya şer işlese onların musahipliği erkân değildir. Kisp ve kazanç bir olmak gerek. Zira dünya kazancı bir olmayanda ahret kazancı nasıl bir olur.”¹⁶¹

İki çiftin musahiplik kavli gerçekleştirildikten sonra mal, mülk ve namus dışında her şeyleri ortak sayılmaktadır.¹⁶² Musahipler teklif sunmadan her daim bir birlerinin kapılarını çalabilmelidirler. “Musahip musahibin evine teklif ile varmak erkân değildir. Ve malın ve rızkın teklif ile almak erkân değildir. Ve dahi musahip musahibin kardaşı olduğu malûm oldu.”¹⁶³

1.3.4. Kim Kiminle Musahip Olur?

Medeni halinin aynı olması, yaş durumunun yakın olması kültürel ve ekonomik açıdan eşit olmaları kişileri ortak bir tavırla hareket etmeye yönlendirmektedir.¹⁶⁴ Talip olan biri ile pir musahip olabilmektedir. Hakikatten ayrılmadan her zaman rıza kapısında durmaları onların musahipliğini nurdan ötede olduğunu göstermektedir. “Eğer pir, eğer talip birbirleriyle musahip oldular, birbirini buldular, ıkrarı kadim oldular. Yoldan ve erkândan ve hakikatten ve pirden dembedem rıza kapısında oldular. Öyle nur alâ nur oldular. Onların ıkrarları caizdir. Onlara rıza göstermek erkânî olur. Mürşidin sır nefesi budur.”¹⁶⁵

Herkes kendi dengi ile musahip olmalıdır. “Ve âlim cahil ile musahip olmak erkân değildir. Zira âlim şahindir, cahil kargadır. Zalim ile mazlum musahip olmak erkân değildir. İmdi zalim kurttur, mazlum koyundur. Mürşid, mürid ile musahip olmak erkân değildir. Mürşid altındır, mürit bakırdır. Şeyhler, dervişler ile musahip olmak erkân değildir. Şeyhler deryadır, dervişler katradır. Mümin ile münafık erkân değildir. Zira müminler tutidir, gıdası şekerdir. Münafıklar kargadır, gıdası necistir. Arap, Acem ile olmak erkân değildir. Zira Arap bülbüldür, matlubu güldür. Acem baykuştur, matlubu virandır. Pîrli kişi pirsiz kişi ile olmak erkân değildir. Zira Pîrli kişi rahmanidir, pirsiz kişi şeytanîdir.”¹⁶⁶

Pirinden dönmüş kişi ile piri olan kişinin musahip olamayacağı gibi evli biri ile bekar birinin de musahiplik kavlinin gerçekleştirilemeyeceği ifade edilmektedir. “Ve

¹⁶¹ Vaktidolu, *age*, s. 67.

¹⁶² Yıldız, *age*, s. 238.

¹⁶³ *Buyruk*, s. 149.

¹⁶⁴ ŞKSDBK, *age*, s. 14.

¹⁶⁵ *Buyruk*, s. 39.

¹⁶⁶ *Buyruk*, s. 63.

dahi pirinden dönmüş kişi ile, pîr tutmuş kişi musahip olmak erkân değildir. Zira pirinden dönmüş kişi yezittir. Pîr tutmuş kişi müridir. Mücerret ile evli musahip olmak erkân değildir. Zira mücerredin dini, imanı ve İslâmlığı tamam değildir. Ve evli olanın dini, imanı, İslamiyet'i tamamdır.”¹⁶⁷ Buyrukta bu şekilde ifade edilir iken, bazı kaynaklara göre musahip olmak isteyen bekar kişiler birbirleriyle gönülden sözlenerik ikrar verdikten sonra musahip olabilmektedirler.¹⁶⁸ Arslanoğlu'na göre ikrarları evlendikten sonra eşleriyle birlikte alınmaktadır. Gaye bacıların da birbirlerini sevmelerini sağlamaktır. Bu şekilde musahipler birbirilerini eğitip tamamlama bilmektedirler.¹⁶⁹ Fakat Kaygusuz'a göre ikrar verme törenine eşler olmadan da katılıp musahip oluna bilinir. Ancak evli olmuş olsalar musahiplik ikrarı için eşlerinin de katılma zorunluluğu vardır. Evlendikten sonra ise görgü cemlerine eşleriyle birlikte katılmalıdırlar.¹⁷⁰ Engin'e göre, musahiplik ikrarının evli kişilerde alındığını ifade etmiştir.¹⁷¹ Ordu Erenyurt'ta da evli çiftler musahip olup musahiplik kavli, musahiplerin çocuklarıyla beraber dedeler huzurunda özler dara çekilerek gerçekleştirilmektedir.¹⁷²

Musahiplerin evlendikten sonra kendilerine yol kardeşi seçmelerinin öngörülmesinin nedeni, ileride herhangi bir olumsuzluğun yaşanmasını engellemektir. Çünkü bekar iken seçilen musahipte, kişiler evlendikten sonra eşlerin birbirileri ile anlaşmaması söz konusu olabilmektedir.¹⁷³

Yaşlı ile genç birinin musahip olmaması gerekir iken, musahibi ölmüş biri ile yeni musahip tutacak birinin de musahip olmaması şartı aranmaktadır. “Ve dahi yegit ile kocalar olmak erkân değildir. Zira kocalar kıştır, yegitler yazdır. Musahibi ölmüş adamlar ile yeni musahip tutacak adam musahip olmak erkân değildir. Zira musahibi ölmüş kişi dul avrattır. Yeni tutacak adam, bâkire kızdır.”¹⁷⁴

Sonuç olarak herkes kendi akrasını ve dengi ile musahip olmak zorundadır. Aksi takdirde tuttukları yol yanlış, inançları batıl olur. Onların hayırları kabul olmaz, ahrette de gazaba uğrarlar. Allah'ın rahmetinden Peygamberin şefaatinde mahrum olup, dört kapının kovulana, on yedi erkânın lanetlisi olurlar.¹⁷⁵

¹⁶⁷ *Buyruk*, s. 63.

¹⁶⁸ H. Kaya, *age*, s. 67.

¹⁶⁹ Arslanoğlu, *Alevilikte*, http://www.turkmensitesi.com/alevilikte_temel_inanc_unsurlari.html.

¹⁷⁰ Kaygusuz, *Aleviliğin...*, s. 18.

¹⁷¹ Engin, *agm*, s. 386.

¹⁷² Ayhan Aydın, “Ordu Erenyurt'ta Müsahiplik Kavli”, *Cem*, İstanbul, 2002, yıl 36, sayı 124, s. 18

¹⁷³ ŞKSDBK, *age*, sh. 15-16.

¹⁷⁴ *Buyruk*, s. 63.

¹⁷⁵ *Buyruk*, s. 63.

Kişinin kendi dengi dışında musahip tutması toplumsal anlaşmazlıkları ve buna bağlı olarak rol ve statü karmaşasını da beraberinde getirebilmektedir. Ortaya çıkabilecek problemlerin önlemi, inanç unsurlarının tabulaştırılması ile giderilebilmektedir.

1.3.5. Kirvelik İle Musahipliğin Bağdaştığı Noktalar

Kirvelik, musahiplik gibi toplum içerisinde sosyal dayanışmayı sağlayıp, ahlaki yaptırımları olan bağlayıcı bir etkiye sahiptir.

Kirvelik kurumu Hz. İbrahim'in oğlu, Hz. İsmail'i sünnet ettirmesine dayandırılmaktadır.¹⁷⁶ Hz. Muhammed'in torunları Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'i sünnet ettirip kendisinin de kirvesi olması inancı kirvelik kurumunun dinsel bir rivayete dayandığını göstermektedir.¹⁷⁷

Kirve, Anadolu coğrafyasında “çocuk sünnet edilirken onun masraflarını üzerine alan ve sünnetçi önünde tutan kimse”¹⁷⁸ ye verilen isimdir. “Kirveliliğin topluluklar arası yabancılaşmayı gideren bir kurum olarak kökleri çok eskilere dayanmaktadır.”¹⁷⁹ Kirvelik beraberinde sosyal ve hukuki yaptırımları da getirmiştir. Kirve olunan iki aile arasında kan bağına dayalı olmayan sanal akrabalık bağı kurulmuş olur.¹⁸⁰ Kirve olan aileler birbirlerinin çocuklarının ikinci anne babaları sıfatına nail olmuş olurlar.

Kirveliliğe önem verilmesinin nedeni olarak: “Kirvelikte, peygamber dostluğu vardır. Ubâde-oğlu Said, oğlunun sünnet düğünü hazırlığı yapıyor, ‘Ben peygambere dost olacağım’ diyor. O dönemin geleneğine göre Hz. Peygambere elma gönderiyor, onu kirveliliğe davet ediyor. Hz. Peygamber, çocuğun gözlerini kapatarak kucağında tutuyor. ‘Herkes bundan böyle dost oldu’ diyor. Herkesin dostluk kurduğu kişi Hz. Peygamberdir. Kirvelik böylece bir dostluk simgesidir, çok saygı gören bir görevdir. Buna Hazret-i Muhammed Dostluğu denilmektedir.”¹⁸¹

Kirve olan iki aile birbirilerine akrabalıktan da öte bir bağla bağlandıklarından dolayı bu iki aile arasında tıpkı musahiplikte de olduğu gibi yedi göbeğe kadar evlilik

¹⁷⁶ M. Yaman, *age*, s. 319.

¹⁷⁷ Suat Kolukırık, İbrahim Halil Saraç, Farklı Dini Gruplarda Kirvelik Geleneği: Sanal Akrabalığın Dönüşümü Üzerine Bir Araştırma, *ZfWTVol. 2*, No. 1, 2010. s. 230, http://www.diewelt-dertuerken.de/index.php/ZfWT/article/viewFile/111/kolukirik_sarac

¹⁷⁸ M. Yaman, *age*, s. 322.

¹⁷⁹ Kolukırık, Saraç, *agm*, s. 222.

¹⁸⁰ Kolukırık, Saraç, *agm*, s. 217.

¹⁸¹ M. Yaman, *age*, s. 321.

yapılmamaktadır. Çünkü sünnetçinin önünde çocuğu tutan kirvenin üzerine akan kan, çocuk ile kirvesi arasında kuvvetli manevi bir bağın oluşmasına neden olmaktadır.¹⁸²

Kirveliğe ihtiyaç duyulmasının en önemli nedeni olası kan davalarını, guruplar arası anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak, dostluk ve barışı perçinlemektir.¹⁸³ Bu yönüyle de musahiplikle bağdaştığını görmekteyiz. Bunun yanı sıra sünneti kolaylaştırıp, maddi açıdan da birbirilerine destek olmaktır. Çocuğun masraflarının ya tamamı ya da bir kısmı kirve tarafından karşılanmaktadır.¹⁸⁴

Toplumsal düzeni sağlayıp, olumsuz durumları ortadan kaldırmak amacıyla kirvelik oluşturulmuştur. İki aile arasında düşmanlığın olması, zarar verilen ailenin büyük ferdi tarafından, zarar gören aileye kirvelik teklifi yapılması sonucu kirvelik kabul edilir. Böylece can, mal kaybı önlenmiş olur. Kirvelik teklifini reddetmek kişinin kınanmasına neden olacağı için kişi bu teklifi çoğunlukla kabul eder ve artık birbirlerini 'kirve' olarak çağırırlar. Bu durumda kirve sadece sünnet edilen çocuğun değil ailenin kirvesidir.¹⁸⁵ Bunun yanı sıra sevgiye dayalı olarak da kirve olunmaktadır ki, kirvelüğün esas amacını bu oluşturmaktadır.¹⁸⁶

Kirvelüğün toplum içerisindeki yaptırımlarına baktığımızda musahiplikte de olduğu gibi birçok yönden benzerliği görülmektedir.

---

¹⁸² Kolukırık, Saraç, *agm*, s. 222.

¹⁸³ M. Yaman, *age*, s. 319.

¹⁸⁴ DABF Bağlı Kurul, *age*, s. 57.

¹⁸⁵ Kolukırık, Saraç, *agm*, s. 220.

¹⁸⁶ M. Yaman, *age*, s. 321-322.

İKİNCİ BÖLÜM

2. AHLAK FELSEFESİ AÇISINDAN MUSAHİPLİK

Musahipliğin ahlak felsefesi açısından değerlendirilmesi için önce ahlak ve ahlak felsefesi (etik) gibi kavramlarının tanımlanmasının faydalı olacağı kanaatindeyiz.

2.1. Ahlak

Ahlak, Arapça'da 'hulk' ya da 'huluk' kavramının çoğuluna karşılık gelip Türkçe'de tekil olarak kullanılmaktadır. Hulk: seciye, karakter, din, mizaç, doğa, bireyin iç ve dış dünyası, hâl ve hareketler gibi anlamları taşımaktadır.¹⁸⁷

Ahlakçılar, ahlakı hulk; kişinin manevi yönü, halk ise kişinin maddi (bedeni) yönünü nitelendirerek kullanmışlardır. 'Hulk' u nitelendiren sıfat 'iyi' iken, 'halk' ı nitelendiren sıfat 'güzel' dir. Hulk bireyin fizyolojisini ifade ederken, ahlak doğuştan getirilen tavır gibi görünüp ancak sonradan kazanılan hâl ve hareketlerin tamamıdır. Buna karşın İslam kaynaklarında hulk ile ahlak aynı manada kullanılmıştır.

Terim olarak ahlak kavramı; genel bir yaşam felsefesine (her dinin kendine ait bir ahlakı), var olan bir grubun birbirlerine karşı tutumları (meslek, iş ahlakı) ve yaşam felsefesi ve davranış kuralları üzerine yapılan düşünsel araştırmalar (ahlak felsefesi) olmak üzere üç şekilde kullanılmaktadır.

Genel anlamda ahlak; bireylerin kendilerine göre yaşadıkları kurallar toplamıdır. Dolayısı ile bütün meslek ve küçük birimlerin (aile) ahlakından ayrı ayrı bahsetmek mümkün olmaktadır.¹⁸⁸

Ahlak, yaşantı babında evrensel bir nitelik taşımadığından toplumdan topluma, çağdan çağa farklı nitelikleri barındırıp aynı kültür ve çağ içerisinde değişikliğe uğrama şansına da sahiptir. Ahlak daha çok birey ya da grupların ortak yaşantılarında içselleştirdikleri gelenek, görenek, örf, adet ve teamül aracılığı ile olsa da, bireylerin kendi hür irade ve tercihleri aracılığıyla benimsenmiş olan kuralları kapsamaktadır. Özgür irade her ne kadar var olmuş olsa da kişilerin belirlenmiş olan kurallara

¹⁸⁷ Recep Kılıç, *Ahlâkın Dinî Temeli*, Ankara, 1996, s. 1.

¹⁸⁸ Ahmet Arslan, *Felsefeye Giriş*, Ankara, 1999, s. 119.

itaatsizlikleri sonucu ait oldukları toplum ya da zümreler tarafından kınanmasına ve dışlanmasına neden olmaktadır.¹⁸⁹

2.2. Ahlak Felsefesi (Etik)

Birtakım objeler ve bu objelerin ilişkili olduğu kanunlar ki, bu kanunlar ya doğanın ya da özgürlüğün kanunları ile ilgili olduğundan, bu noktada felsefe ikiye ayrılmaktadır. Biri fizik yani doğa öğretisi diğeri ise etik yani ahlak öğretisidir.¹⁹⁰

İnsan eylemelerini, amaçlarını ve yönedikleri değerleri inceleyen felsefe dalına ‘etik’ denilmektedir. Ahlak, insanoğlu varlığını devam ettirdiğinden beri var olan bir etkinlik iken, ahlak felsefesi bu etkinlik üzerine felsefe yapmak olduğundan daha sonradan filozoflar tarafından oluşturulmuş felsefenin bir kolunu oluşturmaktadır. Ahlak sadece felsefenin değil din ve bilimlerin de ilgi alanlarına girmektedir.¹⁹¹

Ahlak; kendisine ait olan iyi, kötü ve diğer kavramlarını koymuş olduğu kurallar ekseninde tanımlar. Ahlak felsefesi ise ahlaklar çokluğunun sonucu olarak ortaya çıkan kavramların ne olduğunu tanımlayıp ahlak tiplerini göstererek; benzeşimlerini, farklılıklarını ve atfedilen özelliklerini ortaya koyma etkinliğidir.¹⁹²

Ahlak eylemler ile ilgilenirken, ahlak felsefesi eylemler üzerine düşünme etkinliği ile ilgilenmektedir. Din sistematik bir ahlak felsefesi kurmayı hedeflediğinden ahlak felsefesinin sormuş olduğu soruları, dinin doğmaları ekseninde cevap bulabilmektedir. Örneğin; iyi-kötü nedir? İnsanın davranışlarının amacı nedir? İnsan eylemlerinin ölçütü nedir? Gibi sorulara dinlerin kutsal saymış olduğu metinlerde cevap bulmak mümkün olmaktadır.¹⁹³

Ahlak felsefesinin asıl sorusu ‘iyi ve kötünün ne olduğudur?’ olsa da iyi ve kötü için yapılan her açıklamanın beraberinde farklı sorunları meydana getirmesi, evrensel bir tanım yapılmasını engellemiştir.¹⁹⁴ Ahlak felsefesinin temel problemlerini “En yüksek iyi nedir? ; Doğru hareketin ölçütü nedir? ve insanın irade özgürlüğü var mıdır?”¹⁹⁵ soruları oluşturmaktadır. Sorulan sorulara sadece etik değil din de cevap aramaktadır.

¹⁸⁹ Doğan Özlem, *Kavramlar ve Tarihleri -I-*, İstanbul, 2002, sh. 127-128.

¹⁹⁰ Immanuel Kant, *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*, Çev. Komisyon, Ankara, 2002, s. 2.

¹⁹¹ Kılıç, *age*, s. 3.

¹⁹² Özlem, *Kavramlar...*, sh. 128-129.

¹⁹³ Hüsameddin Erdem, *Problematik Olarak Din-Felsefe Münasebeti*, Konya, 2010, s. 85.

¹⁹⁴ Hüsameddin Erdem, *Ahlâk Felsefesi*, Konya, 2003, s. 42.

¹⁹⁵ Erdem, *Problematik...*, s. 85.

Felsefenin temelini cevaptan ziyade soru sormak oluşturduğundan sorulara evrensel bir yanıt vermek mümkün değildir. Tüm felsefi akımlar, filozoflar kendi görüşlerini temel alarak cevap vermiş olsalar da evrensel olan bu sorunun varlığını kabul ederek, insanların bunun için çabalamasıdır.¹⁹⁶

2.3. Musahipliğin Ahlaki Temeli

Kültür, bir grubun hayatını anlamlandırmasını sağlayarak gruba yol gösteren kompleks inançlar, kavramlar ve değerler kümesini oluşturduğundan temel inanç sistemi manasını taşımaktadır. Bu inanç sistemi kişilerin vakıf olduğu durumları içermesi gibi vakıf olunmayan durumları da içermektedir. Ayrıca maddi-manevi, soyut-somut sorunlar da kültür kavramı içerisinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısı ile kültür “üyelerinin, söz dağarcığı ve gramerini öğrendiği bir metin olarak resmedilir.”¹⁹⁷

Bir kültüre ait olmak, o kültüre ait temel metinlerin okunmasını, öğrenilmesini ve tüm bunların içselleştirilmesini, bunun sonucu olarak kültürlenme sürecini meydana getirmektedir. Kültürler düşünsel varlıklar olduğundan diğer kültürlerden kolayca etkilenmektedirler.¹⁹⁸“Bireyler belli bir kültürel geleneğin taşıyıcıları olmakla kendileri oluyorlar. Yani kişinin kimliğinin temelleri, belli bir inanç sisteminin ve buna eşlik eden duygu ve etkileşim biçimlerinin içselleştirilmesi ile oluşur.”¹⁹⁹

Gruplar ait olduğu kültürden zihinsel, toplumsal ve fiziksel olarak etkilenmektedirler. Tüm bu oluşumlar sonucunda kimlik meydana gelmektedir.²⁰⁰

Musahiplikte Alevi inancının kültürel ve ahlaksal bir yanını oluşturarak farklı bir yaşam biçimini sunmaktadır. Bu yaşam biçimine uyum sağlanırken beraberinde getirdiği normlara da uyma zorunluluğu bulunmaktadır.

Kültürel bir değer taşıyan musahiplik, inançsal ve toplumsal bir nitelik taşımanın yanı sıra ahlaki açıdan da oldukça önemli bir yere sahiptir. Sosyal dayanışmayı, bireysel mutluluğu ve barışı sağlayan bir işlevi yerine getirmektedir. Aynı zamanda olabilecek kan davalarını ya da benzeri gibi geniş kitlelerin arasında çıkabilecek sorunları engelleyici bir yaptırıma sahip olduğundan, Alevi cemaati için pragmatik bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁰¹

¹⁹⁶ Erdem, *Problematik...* , sh. 85-86.

¹⁹⁷ Fay, *age*, s. 82-83.

¹⁹⁸ Fay, *age*, s. 82-89.

¹⁹⁹ Fay, *age*, s. 82-83.

²⁰⁰ *Fayage*, s. 82-83.

²⁰¹ <http://www.gencelevilerharekati.eu/Inanc/musahiplik.htm>

Toplumunu meydana getiren kültür tabakalarında, dini inançlar ve birçok felsefi görüşün önerdiği ahlak sistemlerinde birey kardeşliğinden bahsedilmektedir. Alevi inancı mensupları da bu kardeşliği hayata geçirerek uygulamaktadırlar.²⁰² Bahsedilen kardeşlik bu inanç mensubu üyeleri tarafından musahiplik olarak adlandırılmaktadır.

Musahipliğin tanımlanmasında, yaşama geçirilmesinde musahiplerin birbirlerine karşı görev ve sorumluluklarının ele alınmasında ahlaki bağlayıcılığın da olduğu ifade edilmiştir. Verilen bilgiler ekseninde musahipliği ahlak felsefesinin; mutluluk ahlakı, ödev ahlakı, sorumluluk ve ahlak yasası gibi kavramları ile ilişkilendirmek mümkün olmaktadır.

Mutluluk Ahlakı (Eudaimonisme), insan davranışlarının amacını hazza, faydaya dayandıran ahlaki sistemdir. Bu anlayışa göre insan eylemlerinin son ereği mutlu olmaktır. İlkçağın ahlak anlayışına bakıldığında genel anlamda mutlu olmak hedeflenmiştir. En önemli temsilcisi Demokritos' tur. Amaç mutlu olmak olsa da mutluluğa erişme seçeneklerinde farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

Herakleitos ve Demokritos'a göre insan eylemlerinin temel kriteri haz ve acıdır. Haz ve acı fayda ve zararın ölçüsünü oluşturmaktadır. Bunlara bağlı olarak mutluluk ise tinde meydana gelebilecek düzen ve uyumda ortaya çıkmaktadır. Sokrates'e göre kendini bilerek iyi olmak bilgili olmaktır. Kişi ancak bilgisi sayesinde mutlu olmaktadır.²⁰³

Aristoteles her şeyin yöneldiği ereğin 'iyi' olduğunu söyler. O, iyi olanı insan için iyi olan yani ruhun iyilik ile ahenk içerisinde olma etkinliği ile sınırlandırmıştır. İyi kendi kendisine yetip, amacını içerisinde barındırmaktadır. İnsan davranışlarının amacı iyiliğe ulaşmak olduğundan dolayısı ile bu iyi de kişiyi mutluluğa ulaştırır. Kişi mutluluğa ve faziletli bir yaşama erişmeyi ancak akıl sayesinde yapmaktadır.

Eudaimonistler, var olan toplum ve insanlara mutluluk getiren şeyi iyi olarak nitelendirmişlerdir. Gaye bireylerin mutlu olmasını amaçlamaktır. Bu yaklaşım nihayetinde pragmatizme dönüşmektedir.²⁰⁴ Musahiplikte de amaç bireysel ve toplumsal mutluluğu sağlayarak iyiye ulaşmak hedeflenmektedir.

Ödev ahlakı, Kant tarafından kurulan ahlak sistemidir. O, diğer ahlaki sistemlerden farklı olarak bir anlayış geliştirmiştir. Bireyi otonom bir varlık olarak kabul edip, çıkar ahlakına şiddetle karşı çıkar. Kişinin kendi yasasını kendisinin

²⁰² Kaygusuz, *Aleviliğin...*, s. 11.

²⁰³ Erdem, *Ahlâk Felsefesi*, sh. 42-43.

²⁰⁴ Erdem, *Ahlâk Felsefesi*, sh. 43-46.

koyduğunu ve buna bağlı olarak da ancak bu şekilde özgür eylemi gerçekleştirdiğini öne sürmektedir. Dolayısı ile ahlak yasasının kaynağının insan olduğunu söyler.²⁰⁵ Kant'a göre insanı diğer insanlardan ayırarak insan yapan asıl insani özellik akıldır. Var olan bu akıl ise ahlaki açıdan vicdan fenomeni olarak ortaya çıkmaktadır.²⁰⁶

Kant, ahlakın temel amacının akla uygun davranarak ödev duygusu ile ortaya çıkan ahlaki emre itaat etmek olduğunu söyler. Buna bağlı olarak çelişkili davranışlarda bulunmamak, ahlaki eylemlerin temelinde insanı en son değer olarak algılamak ve ahlaki otonomunun önemi gibi birtakım ahlak kuralları geliştirir.²⁰⁷

Birçok filozof ahlaki eylemlerin kişiye haz ve mutluluk verenler olduğunu ileri sürmüştür. Kant eylemleri, baskı altında ve kişinin hür iradesi ile gerçekleştirenler olmak üzere iki kategoride ele alır. Ahlaki olan, özgür irade ile gerçekleştirilerek, özgürlüğü de iki ayrı grupta inceler. Biri pozitif özgürlük diğeri ise negatif özgürlüktür. Pozitif özgürlük kişinin ödev duygusundan arınarak sadece gerçekleştirmek istediği eylemlerdir. Negatif özgürlük ise temele ödev duygusunu yerleştirerek göstermiş olduğu davranışlardır. Pozitif özgürlük ödevde uygun eylemler, negatif özgürlük ise ödevden doğan eylemlerdir. Mesela karşıdan karşıya geçmeye çalışan yaşlı birine yardım etmek ödevde uygundur. Ancak yaşlı bireye yardım etmenin temel nedenini 'çevreden beni görenler yardımsever, iyi biri olduğumu düşünsün' imajını yaratmak ise ödevden doğan eylem olmaktadır.

Kişinin kendisine musahip seçmesi, başlangıçta ödevden doğan bir eylem olsa da ancak daha sonradan ödevde uygun bir davranış kimliğine büründüğü ortaya çıkmaktadır. Çünkü kişiye, Alevi yoluna girmenin başlangıç noktasını musahip seçme şuru empoze edilirken sonraki aşamalarda, musahipliğin yükümlülüklerini birey kendi arzusu ile gerçekleştirmektedir.

Kant'a göre ahlaki eylemlerimizin amacını sonucu değil mahiyeti oluşturduğundan²⁰⁸ iyiyi isteme, hiçbir koşula, etkene bağlı olamadan tek başına iyi olduğundan yalnız ele alıp değer verilmelidir.²⁰⁹ "Evrende, hatta evrenin dışında mutlak olarak iyi diye adlandırılabilir tek bir şey vardır: O da iyi niyettir"²¹⁰ ifadesi ile de niyetin önemli olduğunu söylemiştir.

²⁰⁵ Arslan, *age*, sh. 146-147.

²⁰⁶ Erdem, *Ahlâk Felsefesi*, sh. 46-47.

²⁰⁷ Arslan, *age*, sh. 149-150.

²⁰⁸ Arslan, *age*, sh. 147-148.

²⁰⁹ Kant, *age*, s. 9.

²¹⁰ Arslan, *age*, s. 148.

İnsanlar yaşamlarını ödeve uygun olarak koruyup sürdürmektedirler. Oysa Kant'a göre asıl olması gerekenin ödevden dolayı yaşamın idame edilmesi gerektiğidir.²¹¹ Kant "ödevden dolayı yapılan bir eylem, ahlâksal değerini, onunla ulaşılabilecek amaçta bulmaz, onu yapmağa karar verdirten maksimde bulur; dolayısıyla bu değer, eylemin nesnesinin gerçekleşmesine değil, arzulama yetisinin bütün nesnelere ne olursa olsun, eylemi oluşturan istemenin yalnızca ilkesine bağlıdır"²¹² der. Musahiplikte tıpkı Kant'ın ödev ahlakında olduğu gibi kişinin kendi istenci sonucunda yaşam bulmaktadır. Alevi yoluna girmenin temel şartı olarak kişinin kendisine musahip tutması zorunluluk olsa da kişinin musahibini seçmesi kendi arzusuna bağlı olmaktadır.

Ödev, belirlenen yasaya sırf saygı duymak için gerçekleştirilen eylemlerdir. Yapılması tasarlanan eylemin nesnesine, kişinin eğilimi olmaktadır ancak gerçekleşen eylem, istemenin bir etkinliği olmadığından saygı duymak olanaklı olmamaktadır.²¹³ Çünkü "ahlâksal değer söz konusu olduğunda, sorun olan, gördüğümüz eylemler değil, eylemlerin görmediğimiz o iç ilkeleridir."²¹⁴ Dolayısıyla ile Kant'ın ödev ahlakının musahiplik ile benzerlikleri görülmektedir. Eğer musahiplik akdi de istencin etkinliği olarak gerçekleştirilmeseydi kişi bu yasaya saygı göstermeyip içselleştirilmeyecekti. Oysa musahiplerin bu kardeşliği yaşatmalarında tamamen verilen görev olgusu ile hareket etme değil de doğuştan getirilen, tıpkı seçme hakkı olunmayan aileye gösterilen sevgi ve saygı ortaya çıkmaktadır.

Sorumluluk, kişinin yapmış olduğu davranışların sonuçlarını üstlenmesi olduğundan bundan yola çıkarak ahlaki sorumluluk şu ilkelere dayanmaktadır:

İde sahibi birey varlığını idame ettirebilmesi için bazı davranışları yerine getirmektedir. Gerçekleştirmiş olduğu eylemlerin sonucunda ödül ya da ceza ile karşı karşıya kalabilmektedir.²¹⁵

Sorumluluk sadece ahlaki açıdan olmayıp, diğer tüm faaliyetlerde de vazgeçilmez esaslardan birini teşkil etmektedir.

Genel anlamda sorumluluk; yapılan eylemlerin neden ve sonuçlarını bilip, isteyerek ya da gerçek manada istemeyerek gerçekleştirdiklerimizden sorumlu tutulup, davranışlarımızın sonuçlarına katlanmaktır. Kişiye, dini, ahlaki ve sosyal olmak üzere temelde üç kategori de sorumluluk yüklenmiştir.

²¹¹ Kant, *age*, s. 13.

²¹² Kant, *age*, s. 15.

²¹³ Kant, *age*, s. 15.

²¹⁴ Kant, *age*, s. 23.

²¹⁵ Ahmet Cevizci, *Paradigma*, İstanbul, 2000, s. 868.

İslam ahlakçıları ahlaki sorumluluğu genel olarak “bilerek ve isteyerek yapılan amellerin hesabını vermekten, bunların mahiyetine göre mükâfat veya ceza görmekten ibarettir”²¹⁶ şeklinde tanımlamışlardır. Bu sorumluluk kişiyi; kendi, toplum ve Allah’ın vicdanına karşı sorumlu tutmaktadır. Ahlaki sorumluluk, ahlak yasasının yaptırımına bağlı olduğundan, birey, ahlaki sorumluluğundan dolayı, ahlakın koymuş olduğu yasalara riayet etmeye çalışmaktadır.

İslam ahlakçılarına göre cehalet, bilgisizlik, çocukluk, zorlama, ihtiyarlık, delilik ve bazı arzular sorumluluğu sınırlandırıp ortadan kaldırmasına bile neden olmaktadır. Bireyin davranışının ahlaki açıdan değerlendirilmesi için özgür, bilgili ve sorumluluklarının bilincinde olması gerekmektedir.²¹⁷

Bireyin gerçekleştirdiği eylemlerden sorumlu tutulmasının bazı şartları bulunmaktadır. Bunlar: Kişinin akıl sahibi olup, gerçekleştirdiği eylemlerin asıl amacını bilmesi, imkanlar dahilinde hareket edileceği bilincinde olması, niyetin en az eylem kadar önemli olduğunu bilmesi, hayır ve şerrin ne olduğunu bilerek eylemleri gerçekleştirdiğinde özgür olması ve eylemlerin hayata geçirilmesinde birtakım ahlaki kanunların belirlenmiş olup bu kanunlara göre hareket edilmesi gerekmektedir.²¹⁸

Birey musahiplik kavlini gerçekleştirip kendisine ahret, yol kardeşi seçtikten sonra bu ikrarın ağır sorumluluklarını da yerine getirmekle yükümlüdür. Aksi takdirde ödül ya da cezai uygulama ile karşı karşıya kalacağı bilincindedir. Çünkü bu durum en başından, adayların musahip olma istençlerini rehber aracılığı ile dedeye bildirmeleri üzerine, dede tarafından musahipliğin ağır sorumlulukları anlatılmaktadır.

Ahlak yasası; genel geçerliliği olan, kişinin nasıl davranması gerektiğini belirleyen, ahlaki eylemlerimize zorunluluk katıp, uyulması gereken evrensel kuralların tamamıdır. Ahlak yasaları bireyleri ve toplumları birbirine bağlayıcı bir fonksiyona sahiptir. Dolayısı ile bu yasa otorite kabul edilip kişilerin huzur içinde anarşiye yer vermeden yaşamlarını idame ettirmelerine neden olmaktadır.

Ahlak felsefecilerin Kant gibi çoğu ahlak yasasında ödevi esas almışlardır. Onlara göre iyilik ahlak yasasının kendisidir. İslam filozofları görev ile ahlak yasasının özelliklerinin birbirinin yerine geçerli olabileceğini söyleyerek ahlak yasasının mutlak, ezeli, ebedi olarak nitelendirmişlerdir. Burada ise ‘evrensel ahlak yasası var mıdır?’ sorusu karşımıza çıkmaktadır.

²¹⁶ Erdem, *Ahlâk Felsefesi*, sh. 82-83.

²¹⁷ Erdem, *Ahlâk Felsefesi*, sh. 82-83.

²¹⁸ Erdem, *Ahlâk Felsefesi*, sh. 83-84.

Bu soru ahlak felsefesinin temel problem alanını ortaya koyarak, kişi, vicdanı karşısında evrensel bir ahlak yasası olup olmadığını irdeler. Bu problem alanında evrensel ahlak yasasının var olduğunu kabul edenler ve etmeyenler şeklinde iki farklı yaklaşım ortaya çıkmaktadır.

Ahlaki eylem her şeyden önce kişinin iradesi ve vicdanı ile ilgili olduğundan bireysel ve öznedir. Hedonizm, pragmatizm, egoizm ve anarşizm gibi yaklaşımlar daha çok bireyi temel aldıklarından evrensel bir ahlak yasasının olmadığını savunurlar.

Evrensel ahlak yasasının olduğunu söyleyen filozoflar ise bu yasayı sübjektif ve objektif özelliklerin belirlediğini söyleyerek iki ana gruba ayrılmaktadırlar. Sübjektif özellikleri savunan filozoflara göre, insanların ahlaki eylemlerinde kendilerine yol gösteren bir ahlak yasası vardır. Ancak bu yasa Tanrı'dan ya da birtakım objektif değerlerden kaynaklanmaz. İnsanlardan bağımsız olmayan yasa, varlığını insanın yaşamından alır ve karşısına davranışlarını belirleyen bir buyruk biçiminde çıkar.

Evrensel ahlak yasasını objektif özellikler belirler diyenlere göre ise bu yasanın temeli insanın dışındaki objektif olgulara dayanmaktadır. Bu objektif olgular; Tanrı, ekonomik etkenler, gelenekler, töreler, aile düzeni, yurttaşlık görevi, meslek sorumluluğu, kamu vicdanı gibi insan üzerinde zorlayıcı etki yapan koşullardır.²¹⁹

Musahipler de verilen ikrarın yaptırımlarına belirlenmiş olan kurallar çerçevesinde uymakla yükümlüdürler. Bu kurallar Alevi cemaatinin yerine getirmesi gereken ahlak yasalarını oluşturmaktadır. Çünkü bir yasa ahlak yasası olma niteliğinde ise, o halde o yasanın mutlak zorunluluk taşıması gerekmektedir. Musahiplikte de uyulması gereken durumlar, ahlaki kurallar haline getirilerek bireylerin buna itaat etme koşulları vardır. Kişilerin bu kurallara uyması zorunlu bir görev haline getirilirken, musahibini kendi hür iradesi ile seçme özgürlüğüne de sahiptirler.

Ahlaki açıdan yapılan eylemin ahlak yasasına uygunluğu yeterli görülmeyip, bu uğurda gerçekleştirilen bir davranış olması gerekmektedir. Aksi takdirde bu uygunluk belirsizlik ya da rastlantı sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.²²⁰ Musahiplik de Alevi yoluna girmek için gerçekleştirilen bir durumu ifade ederek belirsizlik ve rastlantıyı ortadan kaldırmaktadır.

²¹⁹ Erdem, *Ahlâk Felsefesi*, sh. 84-86.

²²⁰ Kant, *age*, sh. 4-5.

Musahiplik inançsal bir yolla gerçekleşmesine rağmen yaptırımları ve koşullarına bakıldığı zaman kan bağı kardeşliğinden de öte bir bağın sağlandığı görülmektedir. Bu durum da ahlaki yaptırımlarını arttırmaktadır.

Musahiplik kardeşlikten de öte bir yakınlık olmasından dolayı musahip çocukları birbirileriyle evlenememektedirler. İki kardeş çocuklarının birbirileriyle evlenmelerine izin verilmesine rağmen, musahipler kardeş sayıldığından dolayı çocukları da kardeş olarak görülmektedir. Bundan dolayı evlilik yasaklanmıştır. Bu da musahipliğe verilen önemi göstermektedir.²²¹

Musahip olunduktan sonra kişiler birbirilerinin sevap ve günahlarından da sorumlu hale gelirler. Birinin hata yapması durumunda, diğerinin onu uyarması gerekmektedir. Dolayısı ile birbirilerini tamamlayıcı, eğitici sıfatı yüklenmiş olduğundan, birinin düşkün olması, diğerinin de düşkün kılmaktadır.²²² Musahipler arasında oluşabilecek dargınlık ile ikrarı bozmak aynı manayı taşıdığından büyük bir günah olarak nitelendirilmektedir.²²³

İki aile musahip olduktan sonra sorumlulukları da artmaktadır. Ömürlerinin sonuna kadar birbirilerine destek olup, acıları ve sevinçleri paylaşmakla yükümlüdürler. Birinin vefatı durumunda, diğeri onun çocuklarına ve eşine bakmak zorundadır. Olası felaketler sonucunda, musahip musahibine imkanları dahilinde yardım etmez ise bu durum günah olarak değerlendirilmekte ve toplum nezdinde ona iyi bir birey olarak bakılmamaktadır.²²⁴

Öz kardeşlerin anlaşmazlığa düştüğü hatta daha da ileri gidilerek birbirilerinin yaşamlarını elinden aldığı olmuştur. Ancak musahipler arasında cinayet olayının işlendiği dahi duyulmamıştır.

Kardeşlerden birinin ölümü üzerine kadın, kayın biraderi ile evlendirilirken musahiplerden birinin ölmesiyle dul kalan eş ile musahibin evlenmesi kesinlikle yasaklanmıştır. Çünkü onlar hem Hak hem de halk nazarında bacı kardeşirler. Kardeşler ebeveynlerine karşı gelebilirken, musahiplerin birbirilerinin ebeveynlerine karşı böyle bir tutumu söz konusu değildir. Kardeşler arasında miras hukuku geçerli

²²¹ Harun Yıldız, "Alevî Bektaşî Geleneğinde Musahiplik", *Uluslararası Bektaşilik Ve Alevilik Sempozyumu I*, Isparta, 2005, s. 127

²²² Yıldız, *agm*, s. 127.

²²³ Piroğlu, *agm*, s. 22.

²²⁴ Yıldız, *agm*, s. 127.

iken musahipler arasında yardımlaşma, kültürel, sosyal ve ekonomik bir paylaşım vardır.²²⁵

Anadolu coğrafyasına bakıldığında kardeş çocukları (kuzenler) arasında evlilik yasaklanmamış hatta bazı yörelerde özellikle endogami evlilik türü ön görülmüştür. Buna karşın musahip çocukları arasındaki evliliğe karşı çıkılıp günah olarak nitelendirilmiştir. Buyruğa bakıldığı zamanda böyle bir evliliğin gerçekleşmeyeceği belirtilmiştir. Bu evlilik yasağı kimi yörelere göre yedi, kimine göre ise on iki göbek geçerli olmaktadır.²²⁶

Musahipler yaşamlarının her safhasında iyi ve kötü günde birbirlerinin yardımcı ve destekçileridir. Birinin başına felaket gelmesi sonucu, öbürü ona yardım etmez ise bu durum günah olarak nitelendirilip, yardım etmeyen toplum tarafından tecrit edilmesine neden olmaktadır.²²⁷

Musahipliğin kan bağı dışında gerçekleştirilmesinin nedeni; olası sorunların ortaya çıkmasını engelleyip, akraba dışındakilerin ve sosyal açıdan farklı olan ailelerin böyle bir bağla, aynı ocağa bağlı kalmasını sağlayarak Alevi cemaatini aynı çatı altında toplamaktır. Bu sayede birbirlerine bağlılık esas alınmış olacak ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı da korunmuş olacaktır.²²⁸

Evlendikten sonra eşler musahipliğin doğal sonucu olarak birbirlerinin kardeşibacısı olmuş olduklarından dolayı birbirilerine bacılık, kardaşlık diye hitap edip çocuklarına ise oğulluğum, kızlığım ifadesini kullanırlar. Birbirlerinin anne ve babalarına ise analık, babalık sıfatını yükleyerek hitap ederler.²²⁹ Buna karşın Bulgaristan da ise çocuklar anne babalarının musahiplerinden erkeğe amca, kadına ise hala demektedirler.²³⁰

Sanal yolla kurulmuş olan bu akrabalığın devam etmesini arzuladıklarından dolayı birbirlerinin çocuklarının da musahip olması istenir. Ancak bu noktada herhangi bir zorlama yoktur. Çocuklar, istedikleri kişiyle musahip olabilirler.²³¹ Çocuğun kendisine farklı bir musahip seçmesi kendi ebeveynlerin musahipliğini yok saymak anlamı taşımadığından anne-babasının musahiplerine analık-babalık hitabı ömrünün

²²⁵ H. Kaya, *age*, s.108.

²²⁶ <http://www.gencalevilerharekati.eu/Inanc/musahiplik.htm>

²²⁷ Yıldız, *age*, s. 238.

²²⁸ Subaşı, *age*, sh. 29-61.

²²⁹ Kaygusuz, *Aleviliğin...*, s. 18.

²³⁰ Seyman, *age*, s. 136.

²³¹ Kaygusuz, *Aleviliğin...*, s.18.

sonuna kadar devam etmektedir. Bunun yanı sıra kendi musahibinin anne-babası da onun analık-babalık sıfatından yoksun olduğu anlamını taşımamaktadır.

SONUÇ

Musahiplik, bugün Alevi toplumunun önemli kurumlarından biridir. Oysa ilk olarak ‘muahad’ olarak karşımıza çıkan bu kavram Arapça kökenli olup, hicretin ilk aylarında ‘musahip’ kimliğine bürünmüştür. Daha sonra ise musahipliği, Emevi ve Abbasîlerden gizlemek maksadı ile ‘ahi’ adı altında yeminleşmeye gidilmiştir.

Günümüz Alevilerine göre musahipliğin tarihi temeline bakıldığı zaman, hicretin 7. ayında Hz. Muhammed ile Hz. Ali’nin musahip olması sonucu musahiplik kurumunun tam bir kimlik kazandığını söyleyebiliriz. Bu kurumun günümüzde sadece Alevilere atfedilmesi, tabuların yıkılmadığının göstergesi olsa gerek. Çünkü bu antlaşma, ilk olarak Hz. Muhammed tarafından gerçekleştirilmiş ve Ehl-i Beyti tarafından kabul görmüştür. Hz. Peygamberin vefatından sonra ise Hz. Ali ve onu sevenler tarafından yaşatılmıştır. Musahipliği sadece Alevilere özgü olarak kabul etmek, Hz. Peygamberin tevella ve teberrâ ilkelerinin yok sayılmasını mümkün kılabılır.

Yaptığımız araştırmada elde ettiğimiz bulguları şu ana başlıklar altında toplayabiliriz:

Her şeyden önce musahiplik, toplumsal bir antlaşma olarak görülmekte ve kaynağını İslami referanslardan almaktadır. Öyleyse İslami bir kimliktir, yani geneldir.

Alevi cemaati için oldukça önemli bir değere sahip olan bu kavram, yöreden yöreye bazı değişiklikler ile karşımıza çıksa da genel itibarıyla, atfedilen anlam ve toplum içerisindeki fonksiyonunda bir çatı altında toplanma söz konusu olmaktadır.

Tarihi süreç içerisinde birtakım değişikliklere uğramasına rağmen, eskisi kadar güçlü olmasa da halen varlığını sürdürmektedir. Ahlak felsefesi açısından incelendiğinde görülecektir ki, musahipliğe aynı zamanda zorunlu bir ödev yüklenmektedir. Bu özelliği ile Kant’ın ödev ahlakı ile de mukayese edilebilir.

Sonuç olarak musahiplik, Hz. Muhammed ile Hz. Ali’nin bu akdi gerçekleştirmesi ile Alevi cemaati üyeleri tarafından hassas bir yere sahip olmaktadır. Atfedilen hassasiyet beraberinde Hz. Muhammed ve Ehl-i Beyt’ine tam bir bağlılık sağlayıp, musahipliğin sosyal kontrol mekanizması işlevine sahip olduğu gerçeği sonucunu da ortaya çıkarmaktadır. Musahiplik tüm Müslümanlar için genel Aleviler için ise özel bir kimlik oluşturmaktadır.

Musahipliğin hayat bulmasındaki koşullara bakıldığı zaman tarihsel süreç içerisinde teori ile pratik arasında bir takım çelişkilerin ve kırılmaların var olduğu

görülmektedir. Yaş, ekonomi, statü gibi denkliklerin aranması bu kardeşliği daha kolay yaşanır kılabilen iken böyle bir zorunluluğun var olmaması gerektiği kanaatindeyiz.

BİBLİYOGRAFYA

- ARSLAN, Ahmet, *Felsefeye Giriş*, Vadi Yayınları, Ankara, 1999.
- ARSLANOĞLU, İbrahim, “Alevilikte Temel İnanç Unsurları ve Pratikler”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2001, cilt: VII, sayı: 20, http://www.turkmensitesi.com/alevilikte_temel_inanc_unsurlari.html. / Erişim Tarihi: 25.06.2012
- ARSLANOĞLU, İbrahim, “Cibali Ocağı Dedesi ve Taliplerinin Alevilikle İlgili Görüşleri”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 1999, cilt: VI, sayı: 12, <http://tasavvufkitap.com/i/uploads/677616cibali-ocagi-dedesi-ve-taliplerinin-alevilikle-ilgili-gorusleri.pdf>. / Erişim Tarihi: 25.06.2012
- AYATA, Saim, *Kırşehir Yöresi Abdallarının Dinî İnançları Üzerine Bir Araştırma*, (Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), 2002. Kayseri, 2006.
- AYDIN, Ayhan, “Ordu Erenyurt’ta Müsahiplik Kavli”, *Cem*, yıl 36, sayı 124, İstanbul,
- AZAR, Birol, “Benzerlik ve Farklılıklar Ekseninde Alevi Bektaşî İnançları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Dergisi 10: 2*, Elazığ, 2005.
- BERTRAND, Alexis, *Ahlak Felsefesi*, Çev. Salih Zeki, Akçağ, Ankara, 2001.
- BUYRUK, Der. Sefer Aytekin, Emek Basım-Yayın Evi, Ankara, (ty.)
- CEVİZCİ, Ahmet, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, Paradigma, İstanbul, 2000.
- DABF Bağlı Kurul, *Alevi-Bektaşî İnançlarının Esasları*, Kendi Yayını, Danimarka, 2008.
- DUMAN, M. Zeki, “Heterodoksi Bir İnanç Olarak Alevilik”, *ZfWT Vol. 3*, No. 1, 2011, <http://www.diewelt-dertuerken.de/index.php/ZfWT/article/viewFile/202/duman> / Erişim Tarihi: 25.06.2012
- ENGİN, Refik, “Geçmişten Günümüze Trakya ve Balkanlarda Bektaşî ve Bektaşî Sürekleri”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, sayı 55, 2010.
- ERDEM, Hüsameddin, *Ahlâk Felsefesi*, Hü – Er Yayınları, Konya, 2003.
- ERDEM, Hüsameddin, *Problematik Olarak Din-Felsefe Münasebeti*, Hü – Er Yayınları, Konya, 2010.
- FIĞLALI, Ethem Rûhi, *Türkiye’de Alevilik Bektaşîlik*, Selçuk Yayınları, Ankara, 1994. <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/2084.pdf>/ Erişim Tarihi: 07.11.2011

http://www.alevi.dk/ALEVILIK/Alevilik.htm#_Toc216544344/ Erişim Tarihi: 01.12.2011

<http://www.aleviforum.com/showthread.php?t=2057/> Erişim Tarihi: 19.10.2011

<http://www.gencalevilerharekati.eu/Inanc/musahiplik.htm> /Erişim Tarihi: 08.10.2011

<http://www.hbvdergisi.gazi.edu.tr/ui/dergiler/20-33-134.pdf>, / Erişim Tarihi: 14.11.2011

IMMANUEL, Kant, *Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi*, Çev. Komisyon, Ankara, 2002.

KAPLAN, Doğan, *Yazılı Kaynaklarına Göre Alevîlik*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2010.

KAYA, Ali, *Alevilik' te Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi*, Can Yayınları – 276, İstanbul, 2006.

KAYA, Haydar, *Musâhiblik*, Engin Yayıncılık, İstanbul, 1989.

KAYGUSUZ, İsmail, *Aleviliğın Toplumsallaştırılmış Tapınç Kurumlarından Musahiblik*, Alev Yayınları, İstanbul, 1991.

KAYGUSUZ, İsmail, *Alevilikte İnançsal ve Toplumsal “ Yol Kardeşliği ” Musahiblik*, Alev Yayınları: 12, İstanbul, 2004.

KILIÇ, Recep, *Ahlâkın Dinî Temeli*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1996.

KIRKINCI, Mehmed, *Alevilik Nedir?*, Cihan Yayınları, İstanbul, 2009.

KOLUKIRIK, Suat - SARAÇ, İbrahim Halil, “Farklı Dini Gruplarda Kirvelik Geleneği: Sanal Akralığın Dönüşümü Üzerine Bir Araştırma”, *ZfWTVol. 2*, No. 1, 2010. http://www.diewelt-dertuerken.de/index.php/ZfWT/article/viewFile/111/kolukirik_sarac/
Erişim Tarihi: 25.06.2012

KUR'AN-I KERİM

KUTLU, Sönmez, *Alevîlik – Bektaşîlik Yazıları (Alevîliğin Yazılı Kaynakları/ Buyruk, Tezkire-i Şeyh Safî)*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2008.

NOYAN, Bedri, *Bektaşîlik Alevilik Nedir*, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1987.

ÖZLEM, Doğan, *Kavramlar ve Tarihleri -I-*, İnkılâp, İstanbul, 2002.

PİROĞLU, Ali Lütfi, “Deliorman Alevilerinde Müsahiplik”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2003, cilt: IX, sayı: 26, s. 21-24

SARIKAYA, M. Saffet, “Ahilik Kültürünün Aleviliğe Yansıyan Boyutları”, *Ahilik ve El Sanatları Sempozyumu*, 10 Ekim 2000,

- Antalya, <http://www.msaffets.com/wp-content/uploads/Antsemp.pdf>. / Erişim Tarihi: 25.06. 2012
- SAVAŞCI, Özgür, “Alevi Bektaşî İnancının Temel Kavramları”, *Alevilik*, Derleyen: İsmail Engin, Havva Engin, 2004, <http://www.belgeler.com/blg/2tzl/temel-kavramlar>. / Erişim Tarihi: 25.06. 2012
- SEYMAN, Adil, *Balkanlar’ da Alevi Bektaşilik*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006.
- SUBAŞI, Necdet, *Alevi Modernleşmesi Sırrı Fâş Eylemek*, Kitâbiyât, Ankara, 2005.
- Şahkulu Sultan Dergâhı Bilim Kurulu, *Alevilikte Musahiplik*, Şahkulu Sultan Külliyesi Mehmet Ali Hilmi Dede Baba Araştırma, Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997.
- TEMİZKAN, Mehmet, “Bektaşî Edebiyatında İkinci Dönemindeki Hâkim Temalar”, *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, sayı 59, 2011.
- UĞURLU, Ahmet, *Alevilikte Cem ve Müsâhiplik*, Anadolu Matbaa, İstanbul, 1995.
- ÜÇER, Cenksu, *Tokat Yöresinde Geleneksel Alevilik*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2005.
- VAKTİDOLU, Adil Ali Atalay, *İmam Cafer-İ Sadık Buyruğu*, Can Yayınları – 26 , İstanbul, 2004.
- YAMAN, Mehmet, *Alevilik, İnanç – Edep – Erkân*, Garipdede Türbesi Koruma, Onarma ve Yaşatma Derneği, İstanbul, 2004.
- YAZICI, Mehmet, *Alevilik – Alevi Değişlerinin ve Gülbanglarının Sosyolojik Analizi*, Çıra, İstanbul, 2011.
- YILDIZ, Harun, “Alevî Bektaşî Geleneğinde Musahiplik”, *Uluslararası Bektaşilik Ve Alevilik Sempozyumu I*, Isparta, 2005.
- YILDIZ, Harun, *Anadolu Aleviliği Amasya Yöresi Bağlamında Bir İnceleme*, Araştırma, Ankara, 2004.
- YILMAZER, Hulusi, *Kentleşme Sürecinde Alevilik-Bektaşilik*, (Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Basılmamış yüksek Lisans Tezi), Isparta, 1998.

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında Tunceli'nin Pertek ilçesinde dünyaya geldim. 1993 yılında Elazığ Murat İlkokulu'ndan, 1996 yılında Elazığ Mezre Ortaokulu'ndan, 1999 yılında Elazığ Atatürk Lisesi'nden, 2005 yılında Muğla Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nden ve 2007 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tezsiz Yüksek Lisans (Felsefe Gurubu Öğretmenliği) programından mezun oldum. Halen Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığına bağlı İslam Felsefesi Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans yapmaktayım.